

CANKARJEV GLASNIK

Mesečnik za leposlovje in pouk

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravnništvo — 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Urednik: Ivan Jontez

Upravnik: Ludvik Medvešek

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00, pol leta \$1.50, za 3 mesece \$1.00, posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio,
under the Act of March 3, 1879

Subscription Rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.50

4 months \$1.00. Foreign \$4.00. Single copy 30 cents

Editor: Ivan Jontez

Manager: Ludvik Medvesek

Usebina

Pet let Cankarjevega glasnika (uvodnik)	281
Naše naloge po vojni (uvodnik)	283
Ivan Jontez: Bog (pesem)	285
Ivan Molek: Zadeva kritike	286
I. J.: Pesnik po božji volji	288
Frank Novak: Damjanova ljubezen	293
X. Y.: V obrambo sanjarjenja	299
Jože Širel: Obramba Sevastopola	301
I. J.: Samotar Janko (nadaljevanje)	302

Brez žrtev ni zmage

ZDI SE, da je v Ameriki še vedno preveč ljudi, ki se ne zavedajo globoke resnice, ki zveni iz gornjega naslova — ljudi, ki so sicer dobri in lojalni Amerikanci, vzlic temu pa storijo bore malo, da pomagajo pri prizadevanju za zmago nad temnimi, krvavimi totalitarskimi silami, ki groze svetu z okovi, kakršnih ni nikdar v svoji zgodovini poznal. Zakaj so ti ljudje tako nebrižni napram prizadevanju Združenih narodov, da se porazijo sile osišča? Ali ne želijo zmage našemu orožju in orožju naših zaveznikov?

Pri večini to ne drži. Le preveč gotovi so si, da mora Amerika zmagati enostavno zato, ker je — Amerika. Ampak zgodovina ne pozna zmag brez žrtev! Te pa so danes toliko večje in toliko potrebnejše, ker je sedanja vojna totalna vojna — totalna ljudska vojna, ki jo vojujejo prizadeta ljudstva kot celote, ne zgolj njihove armade. To je bilo zlasti krepko poudarjeno v krasnem filmu "Mrs. Miniver," ki bi ga moral videti vsak Amerikanec. To je ljudska vojna, poudarja omenjeni film — vojna ljudstva, ki se bori za svoj obstanek, za svojo svobodo in za svobodo in srečo potomcev. Zato je potrebno, da se je vsi aktivno udeležujemo, da pomagamo, da se žrtvujemo za zmago — vsi, ne samo tisti možje in fantje, ki so bili klicani in bodo še klicani pod zastavo.

Ti, slednji, bodo morali doprinesti največ-

je žrtve. Ali naj mi, ki smo ostali doma, pokažemo manj volje do žrtvovanja, brez katerega ne moremo zmagati? Potem bi ne bili vredni teh mož in fantov in ne svobode, katero uživamo v varnem okrilju naše velike demokratične republike. Kako naj pa pomagamo?

Dolžnost delavcev in delavk v vojnih industrijah je, da pomagajo, da bo naša vojna produkcija čim večja in čim uspešnejša. Naše delavstvo vrši to svojo nalogo v polni meri. Ampak vojne priprave stanejo mnogo denarja in vlada ga ne more pričarati iz zraka. Zatekati se mora k davkom in posojilom. Dolžnost slehernega lojalnega državljana je, da ji pri tem po svojih najboljših močeh pomaga — da brez godrnjanja odračuna svoj davek in da kupuje vojne obveznice ali vojne bonde in znamke. S tem namreč ne vrši zgolj patrijotičnega dela, temveč obenem investira svoje prihranke varno in modro. Kajti na svetu ni varnejše investicije kot so vojni bondi Združenih držav.

Vlagajte svoje prihranke v vojne bonde Združenih držav in pomagajte s tem našemu orožju do čim hitrejši zmage!

KOLIKO STORITE ZA CANKARJEV GLASNIK?

Če ste res napredni, pokažite to tudi z dejanjem. Cankarjev glasnik je napredna delavska kulturna revija za leposlovje in pouk. Priporočite svojemu prijatelju ali znancu, da si jo naroči. Za obstoj in napredek izobraževalnega časopisa je potrebno sodelovanje vseh, ki so za napredek!

Cankarjev glasnik potrebuje zastopnikov, posebno še izven Clevelanda. Priglasite se! Pišite upravnistvu, ki bo rade volje dalo vsa pojasnila. Naslov: 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

NAROČILNA NAKAZNICA NA CANKARJEV GLASNIK

IME: _____ NASLOV: _____

Plačal \$ _____ c _____ Dne _____ 19 _____ Zastopnik: _____

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

V.
LETNIK
1941-1942

•
12.
številka

Pet let Cankarjevega glasnika

Prihodnji mesec bo minulo pet let, odkar je bila razposlana prva številka **Cankarjevega glasnika**, revije, ki so jo ustanovili clevelandski napredni Slovenci v počastitev spomina Ivana Cankarja. To pomeni, da je z julijsko številko zaključen peti letnik po zlomu Jugoslavije edine slovenske leposlovne revije na svetu.

Pet let. Kako hitro so minula. Človeku se zdi, kakor bi šinila mimo nalik bežni senci. In vendar so se v teh petih letih zgodile spremembe, ki so vtisnile neizbrisen pečat zgodovini sedanjosti in bodočnosti—dogodki, ki ne bodo pozabljeni, ko nas že zdavnaj več ne bo.

Ti dogodki, pod katerih pritiskom se pred našimi očmi podira svet preteklosti in vstaja svet bodočnosti, so vtisnili svoj pečat vsemu in Cankarjev glasnik ni bil nobena izjema. Kajti v dobah, ko se rušijo stare vrednote in vstajajo iz razvalin nove, ne more iti nihče, kdor ni slep in gluha molče mimo svet pretresujočih dogodkov; in tako je tudi Cankarjev glasnik posvetil mnogo pozornosti in prostora dogodkom, ki tako silno pretresajo današnji čas, čeprav je bil ustanovljen predvsem zato, da bi gojil slovensko lepo besedo in zbiral naše domače zgodovinsko gradivo.

Nu, Cankarjev glasnik tudi te svoje naloge ni zanemaril. Pod večšim vodstvom Etbina Kristana se je v teh letih razvil v revijo, na katero smemo biti ponosni. V kratki dobi petih let je prinesel toliko poučnega in leposlovnega gradiva—uvodnikov, raznih člankov in opisov pa povesti, črtic in pesmi—, da se človek nehote čudi, kje se je vzelo vse to bogastvo duha, vsa ta lepota.

Vseh pričakovanj tudi Cankarjev glasnik ni mogel izpolniti, kajti njegov boj za obstanek je bil vseskozi tako trd, da je bilo treba stiskati in štediti, da je bolelo. Saj se moramo zahvaliti

zgolj peščici požrtvovalnih ljudi, ki so vztrajali pri Cankarjevem glasniku ves čas in agitirali zanj, vprizarjali igre in druge priredbe ter žrtvovali čas pa tudi denar, da je doživel peto obletnico svojega obstanka.

To se morda čudno sliši. Morda se bo kdo začudeno vprašal: "Mar je med ameriškimi Slovenci tako malo kulturno zavednih ljudi, da je na tehtnici obstoj njihove edine in po zlomu Jugoslavije tudi edine slovenske leposlovne revije na svetu?" Ne vemo. Ampak često se nam je videlo, da jih je malo—mnogo premalo—in da nam to ne more biti v nobeno čast in ponos.

Ampak pri nas je bilo vedno tako: kadar koli smo se lotili kake nove stvari, smo v začetku goreli navdušenja kakor suha slama, ko pa si je bilo treba zavihati rokave in začeti delati, je začelo prvotno navdušenje prav tako naglo pojemati in breme novega podvzetja se je zvrnilo na rame peščice ljudi, da ga sama nosi kakor najbolje ve in zna. Stara, tisočkrat ponovljena zgodba.

Cankarjev glasnik je vzlic tej nebrižnosti, ki jo je kazal in jo še vedno kaže do njega velik del našega ljudstva, srečno prevedril prvih pet let svojega plodnega življenja. Za to se je treba zahvaliti tisti peščici clevelandskih rojakov in maloštevilnih prijateljev po zunanjih slovenskih naselbinah, ki so vztrajali pri njem tudi v najtežjih urah. Tem prijateljem polagoma na srce to le:

Delo, ki ste ga vršili, je bilo ogromno, težko in mučno, ampak ne zaman. Bilo je delo, ki je obrodilo obilen sad. Prvih pet letnikov Cankarjevega glasnika je živ dokaz za to—in obenem najlepši spomenik vašemu prizadevanju in požrtvovalnosti, spomenik, na kakršnega bi bil ponosen vsak kulturni človek. Kajti brez vas bi ne moglo biti Cankarjevega glasnika.

Ampak ne zadovoljite se s tem spomenikom, čeprav je velik in lep. Postavite si še večjega, še lepšega—s tem, da omogočite še dolgo vrsto nadaljnjih letnikov. Več ko jih bo, višji in krasnejši bo vaš spomenik!

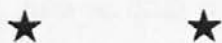
Vemo, da je to delo trdo in naporno in da se zde žrtve, ki jih je treba doprinaršati, često odveč. Ampak nekdo ga mora vršiti. Saj si vendar ne želimo, da bi nam mogli oni v stari domovini kdaj očitati: Ameriški Slovenci so bili tako slabi Slovenci, da niso mogli ohraniti pri življenju edine slovenske leposlovne revije v času, ko je bila slovenska beseda pri nas na smrt zatirana in preganjana!

Kjer večina spi, tam mora delati manjšina. Slednji veljajo tudi spomeniki, ki zrastejo iz njenega dela. Tako bo prišel tudi za vas, prijatelji in prijateljice Cankarjevega glasnika, čas, ko bo izrečeno priznanje:

“Sreča, da smo imeli tiste dni med ameriškimi Slovenci vsaj peščico požrtovalnih ljudi, ki so razumeli pomen leposlovne revije za kulturni narod!”

Ali ne bo to lepo priznanje, lepa nagrada za vaš trud in prizadevanje?

Prijatelji, Cankarjev glasnik mora živeti!

Naše naloge po vojni

Kdor koli zasleduje potek dogodkov v Evropi pa tudi v Aziji ve, da bo glavna naloga Amerike po zmagi nad totalitarno militaristično pošastjo gospodarska in socialna obnova dežel, katerih gospodarsko in socialno življenje je današnja vojna vihra bolj ali manj zavrla, če ne celo uničila. Te dežele se z lastno močjo ne bodo mogle postaviti na noge, temveč po potrebna pomoč od zunaj. Oči vsega sveta so vprte v Ameriko, deželo največjih naravnih bogastev in največje produkcijske zmožnosti. Brez ameriške pomoči bi bila vsaka poštena rehabilitacija ali obnova nemogoča in namesto dobe težko pričakovanega miru bi prišla po vojni doba splošnega trpljenja in zmede, v kateri bi bil vsak mir in vsak red nemogoč.

Ampak Amerika bo izvršila svojo dolžnost napram trpečemu človeštvu, kateremu že zdaj pomaga v njegovi borbi za svobodo. O tem smo lahko prepričani, kajti dogodki zadnjih let so jo naposled prepričali, da tudi mi ne moremo biti varni in srečni sredi zaslužjenega sveta, temveč le v svobodnem in složno sodelujočem svetu.

Toda potrebe prizadetih dežel bodo silne in različne. Poleg materialne pomoči bo morala dati Amerika tudi pomoč v izvedencih, ki bodo nadzorovali delitev te pomoči oziroma gledali, da bo vsaka dežela dobila takšno in tolikšno pomoč, kakršno bo potrebovala in da bo pravilno, demokratično razdeljena. Kdo bo vršil to nalogo?

Najboljši odgovor je dal naš rojak Louis Adamič v svoji knjigi *Two-Way Passage*: Amerikanci slovenskega rodu se pošljejo v Slovenijo, oni češkega rodu na Češko, poljski Amerikanci na Poljsko in tako dalje. Te odposlance naše dobre volje pa je treba že zdaj izvežbati, da bodo kos svojim nalogam, ki ne bodo majhne. Stvar pa je tako ogromna, da bi je ne mogla izvesti nobena posamezna organizacija, temveč samo zvezna vlada, ki o tem skoro gotovo tudi razmišlja in pripravlja načrte.

S tem pa ni rečeno, da mi drugi ne moremo ničesar storiti za povojno Evropo že sedaj. Na primer ameriški Slovenci lahko

že zdaj zbiramo denarna sredstva za pomoč stari domovini. Sicer imamo za to že organizacijo, ki ta sredstva zbira—Jugoslovanski pomožni odbor in njegovo slovensko sekcijo—ampak doslej se je zbralo tako malo, da je komaj vredno govoriti o tem. Denar, ki se je doslej nabral v ta namen, ne bo predstavljal niti poštene kaplje v morje potreb zdaj še zaslužnjene Slovenije! Kajti potrebe bodo strašne. Slovenija je danes ena izmed najbolj nesrečnih, najbolj zatiranih dežel na svetu. Ko bo vojna končana, bodo slovenski kmetje—kolikor jih bo še ostalo na svoji zemlji—brez živine, brez semen, brez vsega—največji reveži pod soncem. Treba bo začeti popolnoma znova. Toda brez zunanje pomoči bo obnova nemogoča. In kdo je v prvi vrsti poklican, da jim pomaga, ako ne mi, ki smo kri njihove krvi, ki smo bili rojeni in smo odrasli v istih krajih kot oni? Ampak s tem, da se danes izgovarjamo, češ, čemu zbirati, ko pa še ne vemo, kdaj bomo lahko pomagali, jim prav nič ne pomagamo. Kajti nekega dne bo vojna končana in tedaj bo treba hitro pomagati, ker naši ljudje bodo takrat že skrajno izčrpani, morda že na robu fizičnega in moralnega propada. Ali bomo začeli zbirati šele tedaj?

Takrat bo zadnji čas, da se reši, kar se bo še rešiti dalo! Takrat bodo morala biti potrebna sredstva že zbrana! Takrat bo čas za delo, ne šele za zbiranje potrebnih sredstev! Čas za slednje je danes. In naša sveta dolžnost je, da to storimo, da zbiramo in darujemo, da nas bo našla ura potrebe pripravljene.

Samo pomislite, kako bi se počutili, če bi vam nekaj mesecev po vojni povedali: "Če bi bili imeli na razpolago nekaj stotisočakov v dolarjih, bi bili lahko rešili smrti deset tisoč Slovencev; ker smo bili brez zadostnih sredstev, jim nismo mogli pomagati." Ali bi se ne čutili krive njihove smrti? Ali bi nas ne pekla vest prav do groba? Ali bi nas ne bilo sram samih sebe? Odgovorite si sami.

Vzporedno z gospodarskimi se bodo pojavile tudi kulturne potrebe. Kdo ve, ali je ostalo še kaj slovenskih knjig v knjižnicah po Sloveniji, ali niso bile vse požgane ali pa predelane v popir? Prav verjetno je, da bo našel konec vojne slovenske knjižnice v stari domovini do golega izropane. In možno je, da bomo morali tedaj ameriški Slovenci izprazniti svoje knjižnice ter poslati svoje slovenske knjige tja, odkoder so prišle. Recimo, da se pojavi ta potreba. Ali se bomo upirali? Saj svojih knjižnih in drugih kulturnih zbirk sami itak ne bomo več dolgo rabili, kajti ameriška Slovenija se naglo bliža zatonu svojega življenja.

To pa še marsikaj drugega bo treba doprinesti, da se pomaga onim, ki danes ječe pod krvavo totalitarsko peto in da se jim omogoči, začeti novo življenje. Ampak najnujnejša potreba je

sedaj—denar. Potrebni so stotisočdolarski, milijondolarski skladi, če hočemo, da bomo mogli pomagati tem siromakom onkraj Atlantika, ko jih bo naša pomoč mogla doseči. Zato je vsako odlaganje, vsako izgovarjanje danes toliko kot zločin, izvršen nad onimi brati, ki niso imeli te sreče, da bi živeli tu, kjer živimo mi —v svobodni Ameriki.

Darujte v sklad Jugoslovanskega pomožnega odbora. Ne čakajte, da kdo potrka na vaša vrata—darujte sami od sebe. In darujte kar najbolj mogoče obilno, kajti stiska bo tako ogromna, da tudi milijon dolarjev ne bo zadostovalo za najnujnejše potrebe.

Bog

IVAN JONTEZ

I.

Oh vem, iskal sem te ko bil sem dete,
z ročicami lovil sem sončne žarke
in zvezde, mesečino in kresnice . . .
Tedad morda sem tebi bil najbližje.

Spoznal sem te i v jasicah na mahu:
Rešnika, up treh modrih in človeštva,
vodnika iz trpljenja in sovraštva.
Po dolgi temi—nade luč na mrzlem nebu.

Zdaj več ne najdem prejšnjega obraza.
Zdaj si brezdanja, zagonetna slutnja,
ki se upira ji oblika vsaka,

ki slej je kakor prej neotipljiva,
očem nas smrtnikov nedosegljiva . . .
Le duh jo čuti, se ž njo v eno zliva.

II.

Le duh jo čuti, se ž njo v eno zlfva . . .
Tako kot mehka pomladanska sapa
in cvetja vonj, iskrečih zvezd množina
in slavca petje v skladnost se preliva.

Tako kot grom pod nebosklonom ježno
bobni v tuljenje strastno-divje vihre,
podeč pred sabo plameneče strele,
v neurja se preliva harmonijo.

Zato nikdar pod svodi je ne iščem
somračnih katedral, kjer sončni žarki
ne preženo puščobe mrzle, sive,

marveč pod nebom v dalje razprostrtem,
kjer duh, sproščen vezi, nalik nevesti
preda objemu se neznane Sile.

LJUBLJANSKI RADIO. — Ljubljanska radijska oddajna postaja še vedno obratuje. Program seveda določajo italijanske okupacijske oblasti. "Slovenec", ki je eden izmed redkih slovenskih listov, ki še izhajajo — po milosti okupacijskih oblasti in po njihovih navodilih — prinaša v svoji izdaji z dne 5. marca 1942 sledeči program:

Četrtek, 5. marca: 7:30 Radijsko poročilo v slov.—7:45 Pesmi in napevi. V odmoru napoved časa—8:15 Radijsko poročilo—12:15 Kmečka glasba—12:40 Orkester Angela De Angelisa—13 Napoved časa in radijsko poročilo—13:15. Vojno poročilo v slovenščini—Radijsko poročilo—14:15 Oddaja za Nemčijo—14:45 Radijsko poročilo v slovenščini—17:15 Italijansko-brazilijanski koncert—19:30

Radijsko poročilo v slovenščini—19:45 Slovenska glasba—20 Napoved časa in radijsko poročilo—20:20 Komentar k dnevnim dogodkom v slovenščini—20:40 Orkester "Cetra." Vodi mojster Barzizza—21:10 Pogovori v slovenščini—21:20 Oddaja iz milanske Skale: tretje dejanje "Thais"—(Massenet)—22 Vesti v slovenščini—22:10 Koncert. Vodi mojster Mario Gaudiosi—22:40 Radijsko poročilo.

Poročilo je vzlic svoji suhoparnosti zgovorno. Predvsem pa pokaže, da se daje prednost italijanski glasbi, dočim se slovenščina uporablja le v fašistične propagandne svrhe. Slovenci najbrž ne dajo mnogo na ta poročila — saj dovolj poznajo nacifašistične lažnive Kljukce.

Zadeva kritike

IVAN MOLEK

VI

PRi ONIH NAŠIH UREDNIKI in piscih, ki radi angležijo—in celo v debelih naslovih: "U. S. podmornica, Zborovanje konvencije Steel Workers delegatov"! etc.—naletimo na še eno novost v slovenščini: ameriških krajevnih imen ne sklanjajo!

Dan za dnevom pišejo: "V Duluth" namesto v Duluthu, "v Pueblo" namesto v Pueblu, "iz Youngstown" namesto iz Youngstowna. Ako je to pravilno in dobro za ameriška krajevna imena, mora biti pravilno in dobro tudi za slovenska krajevna imena, če so fantje dosledni. Zakaj torej ne pišejo: V Ljubljana jo dajmo! Mica Potica ima dedca iz Novo mesto! Peter Pajzelj, ta frdamana pašast, se je oženil iz Sveti Križ pri Litija!???

Res je, da so nekatera imena ameriških mest, gora in rek—kakor tudi lastna ali osebna imena—zelo nerodna za slovensko sklanjatev; res je tudi, da smo večkrat v zadregi, kako bi sklanjali to ali ono ime, ker si nismo na jasnem glede spola. Vendar to ne opravičuje nikogar, da bi enostavno opustil sklanjanje v slovenščini.

Glede spola je dobro, če se ravnamo po pravilu: ako je na koncu besede soglasnik ali samoglasniki e, i, o, in u, rabimo moški in deloma tudi srednji spol (Eveleth—iz Eveletha, La Salle—iz La Salla, Ypsilanti—iz Ypsilantija, Chicago—iz Chicaga, Peru—iz Peruja); če pa je samoglasnik a, rabimo ženski spol (Verona—iz Verone). Morda ne bo pravilno v vseh primerih, večinoma bomo le zadeli.

Med pisci je konflikt v tem pogledu, ker nimajo nobenega pravila in pišejo kar tako—hit or miss. Na primer Chicago imajo nekateri naši uredniki še danes za žensko ime. Nekoč so naši prvi naseljenci govorili in pisali: "Moj dom je v Čikagi, grem iz Čikage"—in pri tem je ostalo. Pa ni prav. Ljudska govorica je navadno slab vodnik. Na primer Milwaukee. Naši ljudje so si to ime prikrojili za "Milvauke," kakor so ga čitali in izgovarjajo ga kot v starem kraju Trbovlje ali Mojstrane: bil sem v Milvaukah (bil sem v Trbovljah).

Pravilno se pa izgovarja Milvoki, akcent na "o", torej iz Milwaukeeja, pri Milwaukeeju. V govorici je marsikaj dopustljivo, ne pa v pisanju.

Še nekaj glede ameriških imen. Nekateri jih pravilno sklanjajo, toda razdele ime in slovensko končnico z vezajem: "Vidimo se v Cleveland-u, iz New York-a sem prejel pismo, poslušal sem Roosevelt-ov govor, v New York Times-u je bil zanimiv članek. Čemu je treba tega sekanja, ki je odveč?

* * *

Neki slovenski dnevnik v Ameriki je tako velik magnet za anglicizme, da je njegov jezik že naravnost smešen. Ne bom omenjal vseh "amerikaniziranih" krilatic tega lista, ker jih je preveč, omenim pa eno, ki je izredno zabavna: "Poštni mojster"!

V slovenskem jeziku imamo kovaškega mojstra, čevljarskega mojstra in druge mojster, ampak poštnega mojstra ni. Imamo pa poštarja. Naš poštar je v Ameriki "postmaster" in "postmaster general" v Washingtonu je glavni poštar ali poštni tajnik. Prizadeti urednik oziroma njegov asistent ni menda še nikdar slišal o našem poštarju pa je prekoval "postmastra" v "poštnega mojstra." Sijajno! Zakaj ni mož dosleden? V Ameriki je mnogo "mastrov." Na primer "bandmaster." Ali je tudi ta po naše "godbeni mojster"? In "toastmaster." Naš urednik je vsekakor že bil predsednik omizja pri kakšnem banketu—kaj je bil torej v njegovem jeziku? "Zdravični (ali namizni!) mojster"???

* * *

V Ameriki smo vsi bivši kmetje in kravji pastirji "mistri." To je lepo in demokratično. Nekaj srtašnega pa je, kako jašemo "mistra," to našo največjo jezikovno mulo v našem tisku.

Bilo je že med nami javno prerekanje, ali je ameriški Mr. z velikim "M" na mestu v slovenščini, ali je ameriška Mrs. in Miss. Mnogi mislijo, da je Mr. naš "gospod," Mrs. naša "gospa" in Miss naša "gospodična." Je in ni! Pa recimo, da je. Mi pišemo gospoda, gospo in gospodično z malim "g", kakor pišemo dok-

torja v okrajšavi dr. Če torej gospoda "pomistrimo," velja zanj naše pravopisno pravilo, ne angleško, torej je po mojem mnenju pravilno, če pišemo sredi stavka mr., mrs. in miss. Ako je Dr. Webster pri nas dr. Webster, čemu ne bi bil Mr. Webster mr. Webster? In zakaj ne bi bil naš Mr. Pajzelj mr. Pajzelj?

Še slabše pa je, ko kopiramo direktno iz amerikanščine: "Umrla je Mrs. Peter Pajzelj, Bog ji daj večni mir in pokoj . . ." Ali: "Mr. in Mrs. John Jež sta darovala dva dolarja za pomožni sklad." — Angleščina je v tem oziru praktična, slovenščina pa ne pozna te prakse. Če zapišemo po naše, da je umrla gospa Peter Pajzelj, se nam bodo krave smejale. Naša gospa prevzame ob možitvi možev priimek Pajzelj, obdrži pa svoje prvo ime Neža, Ana ali kar je že od rojstva in kadar umre, poročamo v listu, da je umrla gospa ali mrs. Neža Pajzelj ali samo Neža Pajzelj, žena Petra Pajzljaja. Navadnim dopisnikom ne bomo zamerili, kadar poročajo, da je umrla "Mrs. Peter Pajzelj," dasi nas jezi, ker ne vemo imena žene pa moramo poročati, da je Petru Pajzljaju umrla žena—neodpustno pa je za slovenskega urednika, ki spusti v svet, da je umrla "Mrs. Peter Pajzelj . . ." Takšen urednik bi moral pometati ulico, ne pa urejevati slovenskega časnika!

Nič manjša zmeda je "Mr. in Mrs. John Jež," katere kar mrgoli v kolonah slovenskih listov. Uboga missus! Izgubila je svoje ime in ostala je le še "Mrs." Če bi bili zanikrni pisci, ki tako pišejo, praktični, bi si prihranili veliko čečkanja; namesto da čečkajo "Mr. in Mrs.," bi zapisali ženino ime: John in Mary Jež.

Spet boste rekli, da je to malenkost. Seveda je—če vam je vseeno, kako pišete in pačite slovenski jezik! Dalje boste rekli, da naši ljudje to želijo in se jeze, če jim črtaš "Mrs. John." Kdor tako pravi, ni vreden, da je urednik. Kdo pa urejuje list, urednik ali dopisniki?

* * *

Druga angležarija, ki se je udomačila v našem tisku na škodo čiste slovenščine, je "sem dva dolarja prekratek." Direktno iz angleškega: "I am two dollars short." V nekem slovenskem članku sem naletel na tale stavek: "Prišli smo pri drugih pisateljih prekratki." Slovenec, ki ne pozna angleškega stila, ne bo

vedel, kaj to pomeni. Po naše zapišemo, da nam nečesa manjka. Dva dolarja mi manjka!

Enaka spaka je, kadar prevedemo iz angleškega dobesedno, da je nekdo na sodišču "šel prost." Po naše je bil oproščen.

Velik križ imamo z angleškimi frazami in pojmi. Navadno se v naših listih poroča: "Pri naši prireditvi je bila velika avdijenca." Kaj prav za prav pomeni "avdijenca" (audience)? Poslušalstvo ali še pravilneje zaslišalstvo! Starokrajski tisk je rabil "avdijenco," kadar je poročal, da je cesar ali kralj sprejel tega ali onega v avdijenci, to je k zaslišanju. Mi imamo dobro besedo "občinstvo" za gledalce in poslušalce in čemu bi se pačili z "avdijenco"?

Že nekaj let nas muči "sales tax." Na splošno se ta reč prevaja dobesedno "prodajni davek." Pomota je v izvirniku in prevodu. Prodajalec ne plačuje tega davka, temveč kupec. Imenujmo ga torej "kupčijski davek" ali še bolj "konzumni davek, davek na konzum."

Američani imajo nekatere jezikovne kaprice in od nas ni prav nič pametno, da jih požiramo s kostmi in dalko vred. Na primer "bilijon" za našo milijardo. Če Američan imenuje avtomobilskega kralja Forda "bilijonarja," se to razume pri nas, da je Ford milijardar, ker premore tisoč milijonov dolarjev. Pred to vojno—kako bo po vojni, je drugo vprašanje—je bilo več milijardarjev na svetu, nikdar pa še ni bilo bilijonarja. Bilijon je po evropskem številjenju—milijon milijonov.

Američan naziva krajevno unijo ali krajevno podporno društvo "local union" ali "local lodge" ali na kratko "local." Mi, neozdravljivi opičnjaki, ga seveda posnemamo pa imamo "lokale," ne zavedajoč se, da je v našem jeziku tudi gostilna lokal.

"Tri leta nazaj mi je umrl brat . . ." Ni slovensko! Pravilno je "pred tremi leti mi je umrl brat."

* * *

"Drobnih"—in seveda "malenkostnih"—napak se ne manjka pri nobenem našem piscu; tudi mene se drže, dasi se jih otepljem in hvaležen sem vsekod, ki me opozori nanje. Nekaterih teh "drobnih" napak pa le bodejo v oči. Naj jih omenim.

"Par dolarjev, par delavcev, par dni . . ." Menda je "par" zato tako priročen, ker je kratek izraz. Pa ni na mestu, razen pri rečeh,

ki res eksistirajo na pare. Na primer "par rok, par nog, par rokavic, par nogavic, par čevljev, zakonski par" je pravilno, ker tukaj so resnični pari; vse druge stvari, ki ne poznajo parov, pa označujemo s številom ali z "nekaj." Nekaj dolarjev, nekaj mož, nekaj dni ali let namesto "par."

Nekateri "kupičijo" namesto kopičijo, kar ni prav. Kopičenje prihaja od kopice, ne od kupa ali kupčka. — Drugi ne poznajo razlike med "tam" in "tja." Ta pomota se zlasti drži Belokrajincev, ki v svoji domači govorici res nimajo besedice "tja." Razlika je, če prihajaš ali odhajaš, kar ni vseeno. Če prihajaš, greš tja, ako pa odhajaš, greš od tam. — Tikamo in vikamo se z veliko začetnico (Ti, Vi, Tvoje, Vaše) le v privatnih pismih, ne pa v člankih ali dopisih, razen če pišemo "odprto pismo" ali objavimo privatno pismo. Zelo smešno je, ko nekateri pišejo povesti in njihovi junaki se ogovarjajo s Ti ali Vi, z veliko začetnico.

Slabo spričevalo slovenščine si dajejo oni uredniki in pisatelji — ki hočejo biti pisatelji — kateri ne znajo sklanjati dvojine besed srednjega spola. Takole sklanjajo: dva vprašanja, dva društva, dva pisma itd. Pravilno je: dve vprašanji, dve društvi, dve pismi itd. — Velik kozel je tudi, če sklanjaš pri imenih samo pri-

imek, ne pa krstnega ali prvega imena. Na primer: "V hiši Martin Kočevarja smo se dobro imeli; prečital sem vse Ivan Cankarjeve spise." To je napaka. Pravilno je: V hiši Martina Kočevarja smo se dobro imeli; prečital sem vse spise Ivana Cankarja. Sklanjati se morajo vsa imena. — Nekaterim dela pregla-vice dvojina ženskega spola. Pišejo: "Deklici ste šli" ali "deklici sti šli" in celo "deklici ste šle" — vse skupaj napačno. Pravilno: deklici sta šli.

Skoro splošna napaka v naših časnikih v Ameriki je pri imenih organizacij. Navadno pišejo vse besede imena z veliko začetnico, kakor se piše v angleščini. Na primer: Slovenska Narodna Podporna Jednota, Ameriška Delavska Federacija itd.; dalje imena držav: Združene Države, Unija Sovjetskih Socialističnih Republik ali Sovjetska Unija. Pravilno je v našem jeziku, da se z veliko začetnico piše le prva beseda imena, izvzemši kjer še kakšna druga beseda v imenu znači sama na sebi ime. Pravilno se torej piše: Slovenska narodna podpora jednota, Ameriška delavska federacija, Združene države, Sovjetska unija itd.

Prihodnjič pa nemilo potipljem našo milo "jugoslovenščino."

Pesnik po božji volji

I. J.

ZADNJIČ SEM ŠEL na sprehod v park in s seboj sem vzel drobno modro knjižico, ki ima na platnicah naslov v zlatih črkah: *Ivan Zorman: Slovene (Jugoslav) Poetry*. Dolgo je že namreč bilo, odkar sem jo bil zadnjič čital, pa sem si hotel osvežiti spomin. Ustavil sem se na naši parceli kulturnih vrtov, sedel na kamnitno klop pred Cankarjevo soho — ki še danes ne pove obiskovalcu, kdo in kaj je bil Ivan Cankar, kajti edini napis na podstavku je "Cankar", kakor bi bil naš veliki pisatelj Amerikancem prav tako znan kot na primer Longfellow, Poe ali Mark Twain! — in odprl svojo knjižico. Kmalu sem se tako zatopil v njeno vsebino, da sem pozabil na zelenje in cvetje okrog sebe in na sinje nebo in

žarko poletno sonce nad seboj ter postal gluha za žuborenje vodometa sredi vrta in za šepetanje vetra v drevesnih vrhovih. Takšen užitek!

Knjižica vsebuje 34 pesmi in prevodov naših pesnikov Franceta Prešerna, Frana Levstika, Simona Jenka, Simona Gregorčiča, Antona Aškercarja, Antona Medveda in Antona Funtka — najprej slovenski original, potem angleški prevod. Priznati moram, da so se me Zormanovi angleški prevodi teh naših lirskih biserov tako dojmili, da nekaterikrat nisem vedel, kaj je lepše: original, ali prevod. Že prva pesem — Prešernova "Strunam" — me je popolnoma osvojila. Prešeren je pel:

Strune, milo se glasite,
milo, pesmica, žaluj;
srca bolečine skrite
trdosrčni oznanjuj:

kak blede mi moje lice,
kak umira luč oči,
kak tekó iz njih solzice,
ki ljubezen jih rodi..."

V Zormanovem prevodu se ti verzi glase:

Strings, give forth your mournful music,
Song, give forth your saddest moan;
Pour your balm upon my grieving,
To her cruel heart make known:

How my cheeks are growing pallid,
How my eyes are growing dim,
How my bitter tears are flowing,
Born of Love's relentless whim..."

V "Izgubljeni veri" je gorenjski pesniški velikan zapel:

Nebeško sijejo oči,
ko so sijale prejšnje dni.

Rudeča lica zorno še
cvetejo, kot so prej cvetle.

Se usta smejejo ko pred,
sladkost ni manjši 'z njih besed.

Otemnil ni ga časa beg,
nič manj ni bel prs tvojih sneg.

Život je tak, rokè, nogè,
so, kakoršne so pred bilè.

Lepota, ljubeznivost vsa
je, kakršna je pred bilà.

Al ver'vat v tebe moč mi ni,
kakor sem ver'val prejšnje dni.

Le sveta, čista glorijsa,
ki vera da jo, je prešla.

En sam pogled je vzel jo preč,
nazaj ne bo je nikdar več.

Ak bi živela vekomej,
kar si mi b'la, ne boš naprej.

Srce je moje bilò oltar,
pred bogstvo ti, zdaj—lepa stvar.

Zormanov prevod se pa glasi:

Your beaming eyes reflect the sky,
Just as they did in days gone by.

And as of old your cheeks are fair,
Their bloom is still beyond compare.

Your smile, your laughter is the same,
Your words sweet messages proclaim.

Nor cruel Time has in his flight
Your snow-white bosom made less white.

Your form, your curve of limb, your pace
Reveal the same delightful grace.

Your beauty and your kindness too
Remain the same dear part of you.

And yet I can believe no more
As I believed in days of yore.

The sacred halo round your head
Is vanished,—faith in you is dead.

A single glance took it away,
And now, alas, 't is gone for aye.

Though you should live forevermore,
My faith you never could restore.

To me you were a deity,—
Now something beautiful to see.

Biser poleg bisera! Človek ne ve, katere-
mu bi prisodil prvenstvo v lepoti izražanja in
blagozvočnosti, katerega bi proglasil za lep-
šega. Ali o enem je prepričan nad vsak dvom:
veliki Prešeren je našel v Ivanu Zormanu nič
manjšega prevajalca in pesniškega tolmača!

Pa ostali prevodi — sleherni izmed njihov
tekmuje z originalom za prvenstvo! Prešerno-
ve "Kam?", "Mornar", "Nezakonska mati"
itd., Levstikova "Prazna prisega" in druge,
Jenkova "Pomlad", "Adrijansko morje", "Naš
maček" itd., Gregorčičeva "Naša zvezda", "V
pepelnični noči" in druge pa Aškerčeve, Med-
vedove in Funtkove pesmi so v Zormanovem
prevodu vsaka zase mojstrovina, ki jo je už-
itek čitati in—primerjati. Ampak najkrasnejši
so prevodi Prešerna in pa prevod Gregorči-
čeve "V pepelnični noči". Od teh se oko in
duh kar ne moreta ločiti.

Ko sem naposled prečital zadnjo pesem
—Funtkovo "Na tujih tleh"—in počasi zaprl
knjigo, sem se zagledal v Cankarja ter v mis-
lih vzkliknil:

"Tako je mogel prevesti te bisere samo pesnik po božji volji, kakor pravimo! Pa reci, Ivan, če ni to res?"

Ivan Cankar pa je, kakor vedno, nemo upiral svoj pogled preko vrta v nebesno sinjino nad zelenimi drevesnimi kronami in se tiho smehljaj, kakor bi hotel reči: "Saj mi vendar nisi povedal nič novega . . ."

Preden sem se poslovil od svojega starega znanca v našem kulturnem vrtu, se je v meni rodil trden sklep, da ob prvi priliki napišem nekaj o Ivanu Zormanu. Navsezadnje ni bil "Cankarjev glasnik" ustanovljen samo zato, da piše za naše ljudi v Ameriki, temveč tudi o njih. In če kdo zasluži, da mu posveti nekaj strani prostora, je on med prvimi. Kajti Ivan Zorman je nesporno naš prvi poet in najpristnejši pesniški predstavnik ameriških Slovencev, katerih življenje in boji, nade in razočaranje in žalost in veselje so našli najresničnejši izraz v njegovi lepi, krepki in samonikli poeziji. Ameriški Slovenci smo imeli in še imamo druge pesnike različnih zmožnosti in dovršenosti, ampak samo Zormanu se je posrečilo pronikniti v dušo našega človeka in izliti njegove občutke v verzih. Zato ni nič čudnega, da je med našim ljudstvom izmed vseh domačih pesnikov najbolj priljubljen, kajti tudi naš preprosti človek nagonsko čuti, da zvene in podhrtevajo v Zormanovih pesmih njegovi najbolj skriti občutki—da ga najbolj verno portretirajo.

In vendar je bil Ivan Zorman vzgojen in šolan v Ameriki, v ameriških, ne v slovenskih šolah! Rojen je bil 28. aprila 1889 v Šmarju pod Ljubljano, kjer pa je preživel le prva tri leti svojega življenja. Vendar ga najlepši spomini na staro domovino ne vežejo na Šmarje, temveč na idilično gorenjsko zatišje Velesovo, rojstni kraj njegovega očeta, o katerem pravi: "Vse življenje čutim, da sem se v Velesovem rodil. Še danes se mi zdi, da je Velesovo z okolico in s Štefanjo goro, Kočno in Grintavcem in Grebenom in Krvavcem v ozadju najlepši kraj na svetu."

Ko je bilo Ivanu štiri leta, je sklenil njegov oče, organist Ivan Zorman, da je bila skromna dolenjska vas, kjer je služboval pretesna za njegove godbene zmožnosti in da se bo z družino vred izselil v Ameriko. Zormanova družina se je ustavila najprej v Elyju,

Minnesota, kjer se je starejši Zorman takoj vrgel v kulturno življenje tedaj močne in razgibane tamošnje slovenske naselbine. Leto pozneje pa so se Zormanovi preselili v Calumet, kjer je oče poznejšega pesnika ustanovil pevski zbor in godbo na pihala in vzbudil novo zanimanje za prosvetno življenje med tamošnjimi Slovenci. Tam je mali Ivan tudi prvič nastopil na slovenskem odru in oče ga je začel tiste čase uvajati v skrivnostni svet muzike, ki mu je poslej ostala najljubša in najzvestejša spremljevalka. Zato mu je spomin na očeta najdražji. V nekem pismu se je o njem tako le izrazil:

"Moj oče je bil najboljši človek, ki sem ga v življenju spoznal. Najboljši človek je gotovo tisti, ki ti največ da. Cankar pravi, da na svetu ni darovanja, da je na svetu samo vračanje. Morda. Toda moj oče je meni le nesebično dajal. Dasi ni bil nikoli posebno imovit, mi je dal poleg navadnih življenskih potrebščin tudi razne glasbene instrumente, slovenske muzikalije, slovenske učne knjige, slovenske leposlovne liste, dela slovenskih pisateljev in pesnikov, dal mi je ljubezen do lepe slovenske prirode. Kako bi mogel naštetiti vse, kar mi je dal moj dobri oče?"

Leta 1897 so se Zormanovi preselili v Cleveland, kjer sta pesnikov oče in mati postala zelo delavna v kulturnem življenju naselbine. Toda že prihodnje leto je v očetovem mehkem slovenskem srcu zmagalo domotožje in tako so se Zormanovi spomladi 1898. vrnili v stari kraj, v idilično Velesovo.

Za mladega Ivana je bila ta pot odločilnega življenskega pomena. Vse, kar mu je dotlej oče s svojim živahnim čustvenim pripovedovanjem slikal in predočeval, je zdaj v naravni lepoti oživele pred njim: čudovita majniška krasota Golice, veličastne gorenjske plnine in snežniki, pisana polja in livade—skratka, vsa neomadeževana lepota slovenske zemlje. Kako globoko so se ti mladostni vtisi začrtali v Ivanovo doživetno srce, najbolj izpričuje njegov dnevnik, v katerem piše:

"Nikdar ne bom pozabil na pomladansko nedeljsko jutro, ki sem ga v tistem srečnem času preživel v spremstvu svojega očeta. Stala sva na Obligorici nad Velesovim, odkoder se nama je odpiral razgled na vse strani: proti Ljubljani, proti Kranju, proti Kamniku. Ka-

mor je neslo oko, povsod morje rož, zelenja in trave. Cvet je šepetal s cvetom in se klanjal in zibal; ko pa je zapihal veter, se je zdelo, da hite cvetovi od ene trate do druge, da se nalašč spotikajo in padajo in se prijateljsko objemajo. Iz daljave pa je prihajal ubrani glas šenčurskega velikega zvona in nama božal ušesa."

Ivanovo srce, ki ga je oče že v Ameriki navdušil za lepoto slovenske besede in slovenske zemlje, je tedaj prekipevalo v mladostni sprejemljivosti in čustvenosti. To je opazil tudi njegov oče, ki je z njemu lastno iznajdljivostjo in pronicavostjo porabil vsako priliko, da bi čim nežneje oblikoval in usmerjal sinova nagnjenja in naravne darove. Kmalu po tisti nepozabni nedelji ga je popeljal na kranjsko pokopališče. S Prešernovega in Jenkovega groba se kar ločiti nista mogla—kakor bi bila oba že tedaj podzavestno slutila, kakšno bo sinovo poslanstvo. Na devetletnega Ivana je napravil ta obisk neizbrisen vtis. V svoj dnevnik je pozneje zapisal:

"V tistih trenutkih me je obšla misel, da je najlepše in najdražje, kar more človek v življenju doseči: biti slovenski pesnik. In teh misli sem še danes."

V jeseni leta 1898 je Ivan prvič javno igral na orgle. To se je zgodilo pri slovesni maši na Šmarni gori, kamor so tedaj romali farani iz Rovt pri Kamniku.

Toda usoda ni hotela, da bi Zormanovi ostali v Sloveniji. Oče je bil v skrbeh za obstanek in tako so se po enoletnem bivanju v stari domovini vrnili v Ameriko, kjer so prebili eno leto v Clevelandu, drugo leto v Leadvillu, Colorado in tri leta v Elyju, kjer je Ivan dovršil osemrazredno javno šolo in obiskoval v šolskem letu 1903-04 Collegeville v Minnesoti. Potem se se stalno naselili v Clevelandu, kjer je Ivan obiskoval Central Institute.

Po dovršenih srednješolskih naukah je Ivan prestopil na modroslovno fakulteto clevelandске Western Reserve University in se posvetil studiju angleščine, francoščine, italijanščine in zgodovine. Obenem je na tem vseučilišču zahajal tudi v glasbeno šolo. Poleg vseučiliških glasbenih učiteljev ga je zasebno poučeval na klavir tudi A. Schroeder, učenec slavnega pianista Liszta.

Za življenski poklic si je mladi Zorman

izbral glasbo. Ko je z odličnim uspehom dovršil glasbeni konservatorij, je nastopal v orkestru po gledaliških in koncertnih dvoranah in vmes je tudi zasebno poučeval klavir, zlasti v slovenskih družinah. Stika z našimi ljudmi ves čas ni nikdar izgubil, temveč se je vedno živo zanimal za njihovo kulturno življenje in sodeloval, vodil in učil. Često je nastopal tudi kot predavatelj. Najrajši je predaval o slovenskem narodu, njegovih možeh, zgodovini, književnosti itd. Kot predavatelj je bil vedno temeljit, poljuden in zato tudi priljubljen. Obenem je vsa leta v Clevelandu pridno gojil slovensko pesem. Danes vodi v Clevelandu zbor Zvon in mladinska zbora Črički in Kraljički, dočim vodi skupno s Tonetom Šubljem Glasbeno matico.

Poleg poklicnega dela pa se je Zorman že od mladih let s posebno razvitim čutom in ljubeznijo zanimal za slovensko književnost. France Prešeren mu je bil od obiska na kranjskem pokopališču vzor pesnika velikana. Ta naš pesniški velikan je tako silno vplival na Zormanu, da je že v mladeniški dobi začel preizkušati svojo tvorno moč v slovenski vezani besedi. Svoje pesniške prvence je priobčal v ameriških slovenskih listih, po treh letih pa jih je zbral in poslal v Maribor dr. Josipu Tominšku v presojo. Tominšek je Zormanove prvence laskavo pohvalil; da je ta pohvala zelo podžgala mladega pesnika, potrjujejo tri njegove pesniške zbirke, ki so izšle v kratkih presledkih: *Poezije* (1919), *Pesmi* (1922) in *Lirični spevi* (1925). Slehera teh zbirk je bila nov dokaz, da se je pojavil na ameriškem slovenskem slovstvenem polju pesnik izredne tvorne in oblikovne sile, od katerega se sme še mnogo pričakovati.

Leta 1925 je pesnik spet obiskal staro domovino ter se ob tej priliki seznanil z najvplivnejšimi slovenskimi književniki. Plod njegovih razgovorov s temi možmi je bila v začetku omenjena zbirka angleških prevodov iz slovenske lirike *Slovene (Jugoslav) Poetry* (1928). Koliko truda, požrtvovalnosti in ljubezni ga je morala stati ta zbirka, sluti lahko samo oni, ki ve, kaj se pravi, prevajati pesniška dela—prevajati tako, da ohranijo vso svojo originalno lepoto. Lajik si niti predstavljati ne more, kako mučno in naporno je to delo in koliko potrpežljivosti in ljubezni

zahteva poleg pesniškega talenta. In Zorman ni zgolj ohranil originalne lepote teh slovenskih pesniških biserov, temveč se zdi, da je nekatere celo obrusil.

Vrhuncu svoje pesniške tvornosti se je približal z zbirko *Pota ljubezni* (1931), v kateri se zrcali globoka ljubezen do stare domovine (strani 59 do 72) in verno poznavanje duše slovenskega človeka v Ameriki ("Amerikanci," "Na izletu," "Pri slovenskih vdovah," "Pionir," "Zdravica," "Pismo očetu," "Pesemca za marsikoga," "Pomladne misli" in druge pesmi). Toda viška svojega pesniškega razvoja s to zbirko še ni dosegel, dasi mu je že dala nesporni pečat slovenskega pesniškega pravaka v Ameriki.

Dosegel ga je z zbirko *Iz Novega sveta* (1938). Ko sem čital to zbirko, so me prevevali najrazličnejši občutki, eden silnejši od drugega. "To je pesnik po božji volji!" sem vzklikal pri sebi in pristavil: "Pesnik ameriške Slovenije!" Saj je sleherna pesem pričala, da obvlada pesnik slovenski jezik in pesniško obliko kakor je le malokomu dano. Celotno zbirko preveva čudovito topla človeška struja, ki nudi potrtemu duhu tolažbo, obupancu vero, lačnemu srcu ljubezen, črnogledcu sonce in kaže premraženemu, sestradanemu popotniku pot iz temne gošče, ki preti pogoltniti omahujočo dušo, na svetle livade spoznanja življenja, vere, upanja in ljubezni. Pesmi "Amerika," "Prijetelju," "Upi," "Na cesti," "Okna," "Nedeljski izletnik," "Dvospev," "Zvezde," "Mesečina," "Jesenska," "V nebesih," "Nekdanji lepi ženi," "Kot pesem . . ." "Hvalnica," "Trubadur," "Slovani," "Iz mojih dni," "V veseli družbi," "Rojakom," "Na očetovem grobu," "Izseljenec," "Mladi Ameriški Sloveniji"—da omenim samo tiste, ki so najmočnejše odjeknile v meni—so mojstrsko obrušeni pesniški dragulji. Če bi ne bil Ivan Zorman v vsem svojem življenju storil nič drugega kot napisal to zbirko, bi smel reči:

"Moje življenje ni bilo zaman. Bilo je plodovito. Za seboj sem pustil bogato setev."

Svoje zbirke je pesnik izdal in založil sam. Da pri tem ni obogatil, si lahko mislimo. Toda prejšnja leta je še šlo, njegove prve zbirke so se naglo prodale, ampak zadnji dve sta šli pa bolj počasi med svet in pesnik ima doma na podstrešju več sto neprodanih izvodov, ki se

tam prašijo, namesto da bi naši ljudje zajemali iz njih krasoto, ki je v njih. "Kaj hočemo?" je pripomnil pesnik, ko mi je odkril to dejstvo ter na rahlo skomizgnil z rameni. "Zanimanje za slovensko knjigo, zlasti za pesniške zbirke med našim ljudstvom pojema, vedno hitreje umira . . ." Zadnji zbirki mu najbrž nista povrnili stroškov, ki jih je imel v zvezi z njuno izdajo.

Zorman je tudi skladatelj in je uglasbil več svojih pesmi, dočim so druge uglasbili drugi slovenski skladatelji. Te pesmi so se našim ljudem prav priljubile in koncertni pevci kot Tone Šubelj, ga. Lovšetova, Banovec in Ana Beniger so jih često z uspehom predvajali pred našo domačo in tudi ameriško publiko.

Srečanje z Zormanom je dogodek, ki ga človek ne pozabi zlepa. Velike postave in krepkega, polnega života, širokega, krepko začrtanega in prijaznega obraza, razumevajočih rjavih oči, košatih obrvi, širokega in visokega čela in gostih kodrastih las, prepletenih s srebrnimi nitmi, napravi takoj vtis izredno inteligentnega, razumevajočega, strpnega in za lepoto dovzetnega moža, kateremu je tuja vsaka nadutost in zagrizenost. Zorman je ljubezniv družabnik in ima dober smisel za humor. Tudi njegove primere so nekaj posebnega. Nekoč sem mu pokazal neko svojo pesemco, ki mu je sicer ugajala, ni mu pa bila všeč ena vrstica. "To morate popraviti," je menil. Popravil sem jo takoj ter ga vprašal, ali se mu vidi zdaj boljša. "Seveda!" je odgovoril s povdarkom. "Razlika je kot med Triglavom in cilindrom!"

Zorman je izredno dobro načitan. Slovensko literaturo pozna kot le malokdo drugi med nami. Tudi svetovno literaturo dobro pozna. Kot glasbenik uživa velik ugled tudi v clevelandskih glasbenih krogih.

V politiki se ne udeležuje, dasi se živo zanima za vse, kar se dogaja doma in po svetu. O sedanji svetovni krizi je mnenja, da mora privedi v nov družabni in gospodarski red. "Stari red umira . . ."

Nekoč sem ga vprašal za njegovo mnenje o bodočnosti slovenskega slovstva v Ameriki. "Možnost je, da bo živelo še dolgo," je odgovoril, "če bo imelo dovolj čitateljev . . . Med nami je še vedno nekaj obetajočih talentov."

"Ampak bodočnosti nimajo," sem ga nato opozoril. "Naš tisk umira; še deset, petnajst

let—in po njem bo. Ali ne mislite, da bi bilo spricho tega za nas mlade najboljše, da se skušamo polagoma uveljaviti v angleščini? Človek mora misliti na svojo bodočnost . . .”

“To že,” je pritrdil Zorman. “Nemara bi bilo to res najboljše, kar se da storiti v danih razmerah. Ampak dvomim, da bi mogli na primer vi kdaj pisati tako gladko v angleščini kakor v slovenščini. Navsezadnje pride nekoč vsak pisatelj na svoj račun. Vzemite na primer ameriškega norveškega pisatelja Oleja E. Rolvaaga, avtorja romana ‘Giants in the Earth’: vse njegove knjige so bile napisane v njegovem materinskem jeziku, a ko so bile prevedene v angleščino, so doživele velik uspeh.”

Dejal sem, da je velika razlika, če je neka knjiga prvotno napisana v norveškem ali v slovenskem jeziku; kajti norveška literatura že dolgo uživa svetovno pozornost, dočim je slovenska književnost le malo znana onstran slovenskih meja. A naša skromna ameriška slovenska književnost je pa še toliko na slabšem, da niti v mejah Slovenije ni bila posebno znana.

Zorman je prikimal. “To je res. Slovenski

pisatelj v Ameriki nima bodočnosti. A Amerika potrebuje več pisateljev z evropskim, izseljenjskim ozadjem.”

Vprašal sem ga, kdaj dobimo njegovo prihodnjo pesniško zbirko. Mož me je pogledal, se nasmehljajal ter mirno, prepričevalno odgovoril:

“Jaz sem dovršil svoje delo. Nadaljujte zdaj vi mladi.”

Zormanovo zasebno življenje je bilo vedno tiho in mirno. Od leta 1935 je vdovec. Živi v skromni enodružinski hiši na naslovu 6820 Edna avenue, kjer mu gospodinji njegova 26-letna hči edinka Carmen, krepka, živahna in razumna plavalaska—pravo gorenjsko dekle! —, po poklicu računovodka in dobro podkovana tudi v slovenski besedi. (“Moj najostrejši pesniški kritik!” pravi o nji njen oče.) Zorman se preživlja s glasbo.

Pesniku je bilo v aprilu 53 let. Torej še ni star. Zato upajmo, da se bo še premislil in da ne bo še dopustil, da bi njegove miloglasne pesniške strune popolnoma utihnile, temveč nas bo še razveseljeval s svojo lepo pesmijo.

Damijanova ljubezen

FRANK NOVAK

(Minuli mesec je minulo sedem let, odkar je v Milwaukeeju, Wisconsin, umrl slovenski časnikar in publicist Frank Novak. Mož se je zadnje mesece svojega življenja ukvarjal z idejo ustanovitve slovenske revije in da ga ni smrt prezgodaj pobrala, bi bil gotovo z veseljem pozdravil rojstvo “Cankarjevega glasnika” ter postal njegov sotrudnik. Črtica “Damijanova ljubezen”, priobčena v “Prosveti” v januarju 1935, je bila njegovo prvo — in zadnje — pripovedno delo. “C. G.” jo ponovno priobča, da s tem osveži spomin na moža, ki bi bil gotovo še mnogo napisal, da ni smrt naredila križa čez njegove račune.)

*

DAMJAN SE JE VRNIL tisto soboto zvečer šele po večerji domov, kar je bilo proti njegovi navadi. Gospodinji, ki mu ni od-

govorila na njegov pozdrav in ga ošvrknila z jeznim pogledom, je rekel:

—Vidiš, Franca, dobra ženska si drugače, toda preveč kislo se držiš; vsaj ob sobotah bi morala imeti praznično lice, ko je tudi vse drugo veselo.

Gospodinja Franca, o kateri je njen mož sam rekel, da je dobre volje samo enkrat na mesec, to je na plačilni dan, ko dobi denar od fantov, je ljubila točnost pri jedi, posebno ob sobotah, ko se je vsaj zvečer lahko nekoliko spočila od naporne dela z dvanajstimi fanti, katere je imela na stanovanju in hrani. Damijan je bil eden izmed njenih solidnih fantov, ki niso prihajali domov pijani in so bili točni in tudi snažni. Da se je ta dan zamudil, je vzbujalo začudenje pri gospodinji, ki je slutila nekaj posebnega za tem.

Ko mu je postavila večerjo na mizo, ga je vprašala:

—Menda se spet ženiš, drugače bi prišel o pravem času k večerji.

—Ženim pa ženim — in sedaj bo resno, da veš.

—Čas je že, mu je odgovorila. Po kratkem molku in kakor da išče prave besede, je nadaljevala: Vse so se ti omožile pred nosom. V vsako gostilno si zahajal, kjerkoli so imeli dekleta; povsod si se ženil. Sedaj jih je ostalo samo še kakega pod tucata. Katera pa se te bo usmilila?

—Tega ne bom privezal na veliki zvon; ko pride čas, boš že izvedela! Če sem se dolgo ženil, je bilo krivo to, ker sem iskal prave, take, ki ima denar, ki je pridna in tudi poštena; in takšno sem sedaj našel.

—Dosti jih že ni imela na razpolago, če je tebe čakala, ga je zbadljivo zavrnila gospodinja.

To je Damijana razjezilo, da je užaljen odgovoril: — Kdor išče, najde. Meni se ni mudilo! Poprej sem hotel priti do boljšega zaslужka in imeti tudi nekaj pod palcem. Včeraj sem bil prestavljen; sedaj bom dobival po dva dolarja plače na dan in imel tudi boljše delo. Petindvajset centov več na dan je že nekaj; sedaj se lahko ženim.

V sobi, kjer je stanoval skupaj s stricem, je našel sorodnika sedečega na postelji. Stric je slišal razgovor z gospodinjo in je sedaj zrl na nečaka z začudenim pogledom, kakor da ne verjame, kar je slišal. Po daljšem molku je Damijana ogovoril:

—Damijan, je rekel, ko sem te dobil v Ameriko, sem ti rekel, štedi denar, ostani sam in predno boš star trideset let, boš imel dovolj prihrankov, da greš v stari kraj in si poiščeš bogato nevesto ter si kupiš lepo posestvo. Vidiš, ti si pozabil na svojo obljubo in tudi na svojo mater. Pozabil si, kako se je mučila s teboj in kako je bila zaničevana, ker si bil rojen izven zakona. Tebe samega so potiskali iz kota v kot, od kmeta do kmeta, medtem ko je mati zapuščena in revna garala in še gara po njivah. Tisti, ki je tvoj oče, se je poročil z bogato sosedovo hčerjo; tvoja mati je bila zanj dobra za igračo, potem pa jo je pahnol od sebe, ker je bila revna. Vidiš, sedaj je tisto posestvo naprodaj; on slabo gospodari

in tudi slabo gospodinjo ima. Ti si me vsa leta ubogal, štedil denar in se veselil dneva, ko boš lahko kupil tisto posestvo in vzel k sebi mater, ki bi tako postala gospodinja na tistem posestvu, na katerem bi morala po božjih in človeških postavah, če bi se take postave upoštevale, že davno biti. Sedaj pa se hočeš tukaj oženiti in misliš, da ti bom jaz pomagal. Le kar pozabi na to! Ker nisi držal ti besede, je tudi jaz ne bom! Če bi šel v stari kraj, bi ti pomagal kupiti Grabново, toda sedaj je vse končano.

Stric je bil globoko užaljen, toda Damijanove drobne, svetlomodre, vedno vesele oči so zrle nanj z neko posebno veselostjo, kakor da bi hotel reči: Le jezi se, stric, ko ti vse povem, se boš smejal.

Ko je stric končal, se je Damijan veselo zasmejal.

—Stric, je rekel, saj še nisem vsega povedal, kaj nameravam. Tista, ki jo bom vzel, ima denar; osem sto ima, jaz imam pa tri stotake, in sedaj še boljšo plačo. Vzela se bova; ona bo vzela fante na hrano, deset, dvajset fantov, če bo treba, in kar bom zaslužil, bo šlo na stran. Zvečer bom pretakal pivo v steklenice in ga prodajal; tudi v tem je denar, dosti denarja, če človek zna.

Stric je sedaj vzel ostanek smodke iz ust, pogledal začudeno nečaka in rekel:—Osem sto, praviš, ima in ti imaš tri sto? Ti si možak, Damijan, sedaj pa si gotov tudi mojega tisočaka, da veš. Še tri leta bomo štedili, potem pa odjadramo na Grabново posestvo. Damijan, vesel sem, da imaš tako srečo!

* * *

Damijan pa tisti večer še ni imel neveste; niti ljubice še ni imel. V Jarnikovi gostilni v Harbor streetu je služila že šest let Jerca, močna, nekoliko koščena, toda čedna deklica.

Že več tednov je Damijan stalno zahajal k Jarniku in sicer zaradi posebnega vzroka. Jarnikova žena mu je zaupala, da bosta šla z možem že na jesen v stari kraj in Jerca neče iti v drugo službo. Pri Jarniku so bili navajeni, da se je vsaka njihovih dekel omožila in da sta bila Jarnika tudi botra njenim otrokom. V desetih letih, odkar sta vodila gostilno, je prišlo lepo število deklet iz starega kraja k njima; služile so za stanovanje in hrano

ter obenem hodile v tovarno. V nekaj letih si je vsaka prihranila nekaj stotakov, obenem pa so si našle primernega moža. Tako so prihajale in odhajale vsa ta dolga leta, druga za drugo. Pri Jarniku so se vršile svatbe in vsaka nevesta je dobila tudi primerno darilo, predno je odšla iz hiše. Vsi ti pari pa so se večkrat zbirali v gostilni, kjer so se pogovarjali o starih časih, s ponosom kazali svoje otroke in kaj radi pripovedovali o svojih prihrankih.

Ko je Damijan tistega dne naznanil Jarnici, da so mu zvišali plačo in mu dali nekoliko boljše delo, je rekla:—Sedaj pa se lahko ženiš, Damijan. Postaven fant si, denar imaš in tudi priden delavec si; vsaka te bo rada vzela.

Damijan je že dolgo iskal prilike, da govori baš o tem z Jarnikovo ženo, do katere je imel neko posebno zaupanje, toda bil je skromnega značaja, molčeč in tudi počasnih misli. Vso svojo mladost je preživel v gozdovih, sredi dolenskih vinogradov. V gostih bukovih gozdovih je pasel živino in rad sanjal. Dolge ure je lahko sedel ob bistrem studencu, ki je žuborel med grmičevjem in skalovjem, zrl na črno zidovje starega Hmelniškega gradu visoko gori na strmih skalah, ali pa opazoval sokola, ki je plaval v sinjih višavah prežaje na plen. Ker je bil sin nezakonske matere, obenem molčeč in boječega značaja, ni imel prijateljev tudi ne med otroci, še manj pa med odraslimi. Kakor vsi taki otroci, je tudi Damijan moral preslišati mnogo zbadljivk in tudi psov. Ker je bil "večna neroda" in ni ničesar prav napravil, je končno sam verjel, da je brez vsakih sposobnosti; to mu je polagoma vzelo vsak pogum, še v večji meri pa samozavest. Tak je ostal, ko je že služil za hlapca in tudi v Ameriki, kjer se je zadovoljil z najslabšim delom v usnjarni.

Bilo je torej nekaj samoumevnega, da se je v taki kočljivi zadevi, kakor je snubitev ali ženitev zatekel k ženski, katera mu je z veseljem prihitela na pomoč, razumivši njegove zapreke in njegovo neodločnost. Iz njenih besed je slutil, da mu želi vse dobro ter privošči, da bi dobil Jerco. Toda zaman je iskal sedaj primernih besed, baš sedaj, ko je bila lepa prilika. Pa mu je prišla mati Jarnica na pomoč.

— Vidiš, Damijan, Jerca bi se lahko že davno možila, toda ne mare vsakega.

— To je, mati, ker ne mara vsakega. Vem, da si se že lahko možila, pa se ni hotela.

— Vidiš, Damijan, ona se ni hotela, ker še ni prišel pravi. Ona hoče takega, ki ima kaj pod palcem in je delaven in ne pijanec, pa tudi ne babjak. Ti si se zmerom lepo obnašal, zato te bi že hotela; samo korajžo imej, pa spregovori, saj te ne bo ugriznila!

Tako ga je tisto soboto popoldan učila Jarnikova žena ter mu dala še več drugih nasvetov. Ko pa je končno prišla Jerca, je gospodinja odšla, toda mimogrede je Damijanu še rekla: No, pa se lepo kaj pomenita z Jerco.

— Sedaj sem pa na konju, je rekel končno Damijan, ko je povabil Jerco na čašo piva.

— Kako pa, na konju? ga je nekam začudeno vprašala Jerca, slutivši, kar meri ta večni ženin, kakor so ga dekleta po gostilnah v šali imenovali.

— Vidiš, Jerca, po dva dolarja bom služil na dan od jutri naprej in tudi boljše delo imam. Sedaj si bom lahko še več prihranil; nekako tri sto že imam; ne bo dolgo, pa bo pol tisočaka skupaj. Sedaj bo pa šlo!

— Bo šlo, kaj pa bo šlo? Da si boš kupil lepih oblek in tako le malo za puncami pogledal?

— Jerca, kaj pa bom gledal za puncami, saj me nobena ne mara.

Zardel je na vso moč in se čudil, da je spregovoril te besede. Boječe je zrl sedaj na njo ter pričakoval, da bo prišla s kako zbadljivko. Toda ona je ostala resna in rekla:

— Zakaj bi te nobena ne marala? Saj pridno delaš in tudi denar imaš.

— Pa me ti vzami!

To je prišlo tako nehote iz ust, da se je ustrašil svojih lastnih besed.

Jerca ga je pogledala z nekim čudnim pogledom in rekla, odhajaje nenadoma k drugemu gostu:

— Damijan, ti si boš iskal boljše, kot sem jaz.

Tisti dan ni več našel prilike, da govori z njo. Kadarkoli jo je klical in vabil, da pije z njim, je našla vzrok, da je pustila Jarnika pri njem, sama je pa stregla drugim gostom.

Parkrat ga je pogledala naravnost v oči in sicer tako, da je zardel vsled srečnega občutka, ki ga je prešinjal. Tako je torej prišlo, da v resnici tisti večer, ko sta s stricem kovala načrte za bodočnost, ni imel niti ljubice, še manj pa neveste. Toda stric mu je dal dokaj dobrih nasvetov, da je nadaljeval s svojimi snubitvami tudi čez teden, kadar je imel priliko govoriti z Jarnikovima ali pa z Jerco.

Dva tedna po teh dogodkih sta Jarnika v nedeljo popoldne najela konja in voz ter se odpeljala v spremstvu Damijana in Jerce na društveno veselico, ki se je vršila v gozdu ob mestni meji. Jarnik je ostal z ženo do večera. Kupoval je pijačo prijateljem in znancem, zapel z njimi nekaj fantovskih, potem pa poklical Damijana in mu rekel:

— Midva morava domov, ker pride zvečer več ljudi, a se ne morem zanesti na tujega človeka, vidva z Jerco pa ostanita kakor dolgo hočeta. Jerca je poštena deklica in ni treba, da bi kdo pazil na njo.

Jarnik je to rekel vpričo vseh, kakor da hoče zastaviti svojo besedo za poštenost svojih deklet. Z ženo sta bila ponosna na to, da so se vse deklice od njih doma pomogle in da so v njegovi hiši vse ohranile svoje dobro ime. Jerca je bila stara že šestindvajset let, toda to Jarnika ni motilo, da bi je ne ščitil pred obrekovanjem.

Tako je Damijan nenadoma stal sam z Jerco. Ona je bila v zadregi sredi vseh teh znancev, ki so sedaj zrlí na njo in na Damijana, katerega je Jarnik tako počastil. Nerodno je bilo tudi Damijanu. Drugi mladi moški so vabili Jerco na ples, toda ona je odklanjala vse po vrsti, dokler ni prišel Martin, kateri jo je kratkomalo povabil na ples, obenem pa jo je prijel odločno z roko in jo vlekel iz gneče pri točilni mizi, ne oziraje se na začudene in jezne poglede drugih, katere je poprej po vrsti odklonila. Martin je bil dober plesalec in znan veseljak. Malo je zahajal v veliko družbo fantov iz nasebine, vendar se je vedno skrbno oblačil in veljal za zapeljivca. Jerca se je opravičila pri Damijanu in ga povabila, naj pride na plesišče ter jo tam počaka. Samo parkrat se zavrtim, nič več, je rekla.

Tesno je Martin objel Jerco in izginil z njo v gneči plesalcev. Damijan ju je iskal z očmi in videl od časa do časa, kako ji šepeta

na uho in kako se ona skuša izviti iz njegovega objema. Nenadoma, komaj nekaj minut kasneje, je pritekla k njemu, ga prišla za roko in rekla:

— Nočem več plesati, ne z njim, ne z drugim! Pojdiva proč, da naju ne najde!

Korakala sta po samotni stezi, med gostim grmičjem. Ona je hodila tesno poleg njega. Molčala je in Damijan je opazil, da je razburjena; težko je dihala in stiskala njegovo roko.

— Jerca, je končno spregovoril Damijan, zakaj si se ujezila? Kaj ti je pravil tisti po-ba? Ali ti je rekel kaj slabega? Le povej, Jerca.

— Neumen je! Misli, da vsako lahko dobi, pa se moti. Dobro pleše pa misli, da so vse nore nanj, toda pri meni ni naletel na pravo.

Potem je molčala in hitro šla dalje, kakor da želi priti daleč od plesišča.

Damijan je slutil, da bi sedaj moral govoriti, toda našel ni prave besede. Sicer je nekoliko več pil ko je bilo treba, toda potrebne korajže še ni imel. To ga je jezilo.

— Vidiš, Jerca, je končno začel, jaz nisem tak. Ne znam plesati, pa kaj mi hoče to? Dekleta imajo take sicer rade, pa to ni vse. Ti pa si drugačna, Jerca; vem, da si, zato te imam rad in če bi ti hotela, Jerca...

Obstala je tik pred njim in rekla nekako sanjavo in zamišljeno:

— Kako lepo je tukaj, kakšna lepa noč, kakor v starem kraju! Pa ta sveži zrak, kako diši po cvetju in po suhem senu! Kar tukaj bi človek ostal, da bi ne bilo treba vdihavati tam v mestu tistega večnega smrada od usnjaren in kanalov, od plina in premoga in poslušati tistega večnega ropota noč in dan.

Sedla je v zatišje gostega grma in zrla nato molče v daljavo, kakor da sanja, kakor da plavajo njene misli daleč preko oceana, kjer je preživela svoja najlepša dekliška leta.

Damijan je slutil, da je sedaj napočil odločen trenutek, da mora spregovoriti odločno besedo, toda šele po dolgem molku je začel z boječim glasom:

— Jerca, takole sem mislil, da bi se midva poročila, varčevala par let, potem pa kaj kupila v starem kraju, da bi bila rešena Amerike in tega življenja. Tukaj v Ameriki je

dobro, da si preskrbiš, toda drugače ni življenje vredno nič. Ti si pridna, pa bi si kmalu napravila denar; stric bi mi dal tisoč dolarjev brez obresti, samo na starost bi živel pri nama in pomagal pri delu. Na Dolenjskem bi kaj kupila, kaj lepega bi kupila, Jerca.

—Damijan, je odgovorila ona po kratkem molku—ne rečem, da bi te ne vzela, toda midva se pozna še tako malo, komaj nekaj mesecev; malo naglo je, da bi se kar tako odločila.

—Pozna se dovolj dobro, Jerca. Jaz vem, da si pridna in poštena, ti pa tudi veš, da nisem pijanec, da stalno delam in da nisem brez centa.

—To je že res, toda s tem še ni rečeno, da se dovolj natanko pozna. Veš, treba je človeka poznati tudi drugače, Damijan, drugače, no, tako bolj prijateljsko, bi rekla, da človek ne vzame nekaj, česar ne pozna.

—Jerca, je odgovoril Damijan, vzhičen vsled teh prijaznih besed,—jaz poznam tebe dovolj dobro, ti boš pa mene spoznala. Vprašaj Jarnika, vprašaj mojo gospodinjo in druge, ki me poznajo že več let, pa boš vedela kakšen sem in kdo sem; samo ne reci, da me ne maraš pa sem zadovoljen. Veš, Jerca, tako sem srečen in vesel sedaj, ko vem, da me maraš, da bi kar zavriskal kakor tam v starem kraju, tam v gozdu pod Hmelniškim gradom, ko sem krave pasel.

Sedaj se je Damijanu zahotelo, da bi res zavriskal, da bi zakričal v svet, da ima deklico, da ima nevesto, da ima ljubico, in zaželel si je nazaj v mesto, zato je rekel: Pojdiva domov, Jerca; na to moram dati za pijačo, da praznujemo zaroko. Kako bosta Jarnika gledala! Jerca, pojdiva, hitro pojdiva!

Vstala sta, tedaj pa je Damijan stegnil svoje močne roke in tesno objel Jerco ter napol glasno zavriskal. Ona pa mu je položila roko na usta in šepetala: Nikar ne vriskaj! Če bi naju kdo videl, kaj bi si mislil? Jeziki, veš! Rekli bi, da sem šla s teboj v grmovje pa še bogve kaj. Jaz pa nisem taka, motil bi se vsak, ki bi mislil na kaj slabega.

Ponosno je vstopil Damijan v Jarnikovo gostilno. Jerca je šla, ko se je opravičila, da je utrujena, v svojo sobo, on pa je kupil pijače. Jarnika sta pila na zdravje novega para,

ko sta, sodeč po Damijanovi veselosti, spoznala, da je Jerca privolila v zakon.

—Saj ni bilo tako težko, kot si si mislil? ga je smeje vprašala Jarnica.

—Veste, da po pravici povem, ona še ni rekla prav natanko, da me vzame, to se pravi, rekla je, da se morava bolj natanko spoznati.

—To se razume, je odgovoril Jarnik, da se ne moreta vzeti, ko se kar tako napol poznata. Le pridi k nam pa govori z njo vsak dan, če hočeš; midva ti bova šla na roko. In glej, da pride v kratkem vse v red. Ni se ti treba ničesar bati. Midva sva vsakemu dekletu, ki je pri nama služila, rada pomagala, ko sva videla, da je kateri mislil zares, da jo vzame. Seveda, takih postopačev, ki imajo dekleta samo za norce, nisva marala in sva jih držala proč od hiše, ti pa si pošten in lahko prideš, kadar hočeš.

Ko je Damijan končno stal na cesti in so v gostilni ugasnile luči, je začutil, da je vse kakor malo preveč pil tisti večer. Nekako vroče mu je prihajalo, dasi je pihljal hladen veter od jezera. Neka čudna vznemirjenost se ga je polotevala. Spomnil se je Jarnikovih besed, da se morata z Jerco natančneje spoznati, spomnil pa se je tudi vsake besede, ki jo je govorila Jerca v tem gozdu... Začelo se mu je dozdevati, da je bil tisti večer neroden in se je jezil na samega sebe in na tisto nerodnost napram ženskam, katere se ni mogel nikakor otresti. Začel je misliti, da bi lahko to popravil še tisto noč, da bi lahko Jerci še marsikaj povedal. Sedaj je čutil v sebi nenadoma nekaj pogum, neko silo, ki mu ni pustila, da bi šel proti domu. Pogled mu je nehote uhajal proti temnemu ozadju Jarnikove hiše, na s plotom obdano dvorišče, ki se je končalo ob črni steni sosedne lesene hiše in skladiščnih barak v ozadju. Tam v ozadju gostilniških prostorov se je nahajala Jerčina soba. Sama je spala spodaj, vse druge sobe so bile zgoraj v drugem nadstropju.

Ne da bi se prav zavedal, kaj dela, gnan od neke tajne sile je nenadoma korakal proti ozkemu hodniku, ki je delil sosedno hišo od Jarnikove in odkoder se je prišlo na dvorišče. Oprezno je stopal, dasiravno ni bilo slišati njegovih korakov zaradi ropota ulične železnice in vozov na cesti. V nekaj trenutkih je stal na dvorišču, toda že se ga je polotila neka

čudna bojazen, da ni mogel naprej. Hotel je predvsem nekoliko premisliti, kaj bo rekel, ko bo potrkal na okno, in kako se bo opravičil. Stisnil se je za steno drvarnice, odkoder je videl okno njene sobe, ne da bi ga mogel kdo opaziti. Tam je stal komaj par minut, ko je nenadoma zaslišal lahke korake; nekdo je prihajal na dvorišče. Komaj se je Damijan stisnil v zatišje nizkega poslopja, že se je pokazala temna postava na dvorišču. Neznanec je šel naravnost proti oknu Jerčine sobe; videlo se mu je, da pozna dobro to dvorišče, da ni prvič na tem mestu.

Nekaj trenutkov kasneje, ko je neznanec potrkal na okno, so se odprla večna vrata in na pragu je stala Jerca ogrnjena v nočni plašč. V veži je brlela plinska svetilka in metala na neznanca dovolj svetlobe, da je Damijan v njem lahko spoznal Martina. Vztrepetal je; v prsih je začutil bolečino, da je stisnil pesti. Da mu je odprla, da stoji pred njim in ga posluša, vse to je bilo dovolj jasno za njega, da je takoj vedel, da Martin ni bil to noč prvič pred tistimi vrati. Ker sta stala komaj par korakov od njega, je lahko slišal vsako besedo, dasi sta govorila skoro šepetaje.

—Ali si prišel, da me boš imel spet za norca, da se boš igral z menoj? Sedaj, ko vidiš, da se mislim omožiti, da se hočem rešiti tega trpljenja in tega večnega dela za druge, pa hočeš spet stopiti vmes s svojimi sladkimi lažmi?

Govorila je razburjeno, da je bilo slišati njen trepetajoči glas.

On je stopil tesno k njej in jo prijel za roki.

—Jerca, sama si bila kriva! Tisočkrat sem ti rekel, da bi pustila to službo, da bi si najela sobo in živela za sebe ter delala samo v tovarni, pa nisi hotela. Zmerom si ugovarjala, češ, kaj pa bodo ljudje rekli. Ker so vse druge živele tako, pa si mislila, da moraš tudi ti; to je bila tvoja zmota!

—Seveda, je odgovorila ona, službo naj bi pustila in se zanašala samo na to, kar bi zaslužila v tovarni. Koliko bi pa sedaj imela, če bi storila tako kot si ti hotel? Tebi bi seveda ugajalo. Ti ne misliš na bodočnost, ne na jutri, ampak samo to, kako bi veseljačil. Ali bi imela osem sto v banki, če bi poslušala tebe?

—Jerca, če bi ti mene poslušala, bi jaz ne iskal zabave drugod; midva bi hodila skupaj in skupaj hranila denar za bodočnost. Ob nedeljah bi šla ven v prosto naravo, bi se zabavala za male stroške, bi šla v kako gledališče ali na veselice in izlete, pa bi še vseeno lahko dala nekaj na stran, dokler se ne poročiva. Tako pa sem sam blodil okrog in zahajal v veselo družbo; brez tebe sem bil izgubljen. Ti pa si bila trmasta; pri vsaki priložnosti si me obsipavala z očitani.

—To je že res, je odvrnila ona, toda pomisli, da sem hotela že pred leti, da bi se midva poročila, a ti nisi hotel. Rekel si, zakaj bi se človek tako mlad vpregal v zakonski jarem! Živeti si hotel, dokler si mlad in si živ, na mene pa nisi mislil. Tukaj sem delala ko živina. Ali misliš, da je to šala, vstajati vsak dan ob štirih zjutraj, čistiti gostilniške prostore, skuhati zajutrek za vse, potem pa iti na delo ter stati pri stroju celih deset ur, zvečer pa spet v gostilno in streči gostom ter poslušati njih neumne kvante? Pa to še ni najhujše. Vsako soboto in nedeljo večer moram plesati pozno v noč, da sem drugi dan izmučena tako, da se le s težavo držim pokonci. Še hujše je pozimi; takrat plešejo do zjutraj, po par urah spanja pa moram vstati, da počistim gostilniške prostore, kjer je mrzlo, da moram led na vodi razbiti, predno moram pomivati kozarce. Predno zakurim in se prostor vsaj deloma segreje, sem že pometla in pri tem požrla kupe prahu in odstranila tudi druge ogabnosti za pijanci, potem pa čašo kave in hitro v tovarno za dolgih deset ur ali še več. In vse moram prenašati za golo hrano in stanovanje. Kaj pa si ti delal ta leta? Veseljačil si in ko sem ti vse to trpljenje opisala, si pa rekel, da si lahko vsak dan pomagam, da lahko živiva kot ptička, samo če hočem. Vidiš, samo za zabavo ti je bilo, resno pa nisi nikdar vzel življenja!

—Jerca, je odgovoril on z mirnim glasom, vem vse to, saj si mi baš to že stokrat očitala, toda vseeno ti moram ponoviti, kar sem ti že poprej rekel, da si na napačni poti, ko meni očitaš. Ti nisi mogla zahtevati, da bi stal tukaj vsak dan ter gledal, kako te drugi vlačijo po plesišču, kako se moraš zalivati s pijačo, katero ti kupujejo za te plese, za tisto zabavo, ki so jo imeli s teboj. Jaz sem se te-

ga naveličal; vse to mi je presedalo, zato nisem več prihajal in hodil sem svoja pota. Mislil sem si pač—če je tako trmoglava, da noče lepšega življenja, samo zaradi denarja, ker hoče kopičiti dolarje in tudi ne zaradi ljudskih jezikov, pa naj bo po njeni volji, in nisem se čutil krivega napram tebi. Toda sedaj mora biti tega konec, samo če hočeš.

Tesno se je Jerca privila k njemu po teh besedah in ga strastno poljubovala.

—Imaš prav; lahko bi lepše živela, lažje in mirnejše, toda mislila sem na najino bodočnost. Kako naj bi se poročila brez denarja? Ali bi bilo prav, da bi začela skupno življenje s tako revščino kot ga začnejo nekateri? Kakšen dom pa je to, ali si kdaj na to mislil, Martin?

—Bil sem prepričan, da bi z vztrajnostjo premagala vse težave. Toda pozabiva sedaj to in misliva samo na bodočnost, ker sedaj sem odločen, da začnem novo življenje; dovolj dolgo sem trpel in čakal, dovolj dolgo sem moral gledati, kako si dvomila nad mojo ljubeznijo, dasiravno po krivici, ker karkoli se je zgodilo v teh letih najine razdvojenosti, to ti lahko prisežem, Jerca, da sem te vedno ljubil, da si bila ti edina, da nikdar niti v sanjah nisem mislil, da bi poročil katero drugo. Ves ta čas, čim dalj časa sva bila ločena, tembolj sem spoznaval, kaj pomeniš zame, kako globoka je moja ljubezen. Potem sem čedalje bolj hrepenel po mirnem domu na tvoji strani, dokler se nisem odločil, da se ti spet približam. Storil

pa bi to že davno, če bi mi ti ne delala takih zaprek s tvojim izmikanjem.

Ves čas, ko je on govoril, mu je zrla kakor zamaknjena v obraz, in ko je končal, je zašepetala: Ali je res, kar praviš, ali ne sanjam? Martin, kako sem se borila, koliko sem trpela vse te mesece!

Objela ga je strastno in nadaljevala s trepetajočim glasom: Saj sem samo tebe ljubila, samo tebe, od prvega dneva, ko sem te spoznala in potem vsak dan, vsak trenutek svojega življenja. Koliko sem trpela, tega ne moreš zapopasti, trpela v teh večnih dvomih, toda zmerom upala, da se boš vrnil. In sedaj si prišel in vem, da govoriš resnico. O, kako blizu sem bila, da napravim največjo napako v življenju, da se navežem na drugega—saj veš. Dober je, priden, toda ne morem ga ljubiti, ni mogoče! Toda, Martin, če pa ne misliš resno, če si se prišel samo norčevati iz mene, povej to kar sedaj, povej, bodi odkritosrčen! Samo to te prosim pri vsem, kar ti je sveto, pri spominu na preteklost! Ako ne misliš resno, pusti me, naj grem svojo pot, ti pojdi pa svojo! Ne bom te sovražila zaradi tega; ostala ti bom prijateljica, samo bodi odkritosrčen, Martin!

Molče jo je privil k sebi in jo odvedel v vežo ter rahlo zaprl vrata. Nekaj trenutkov kasneje je v njeni sobi zasvetila luč za nekaj minut. Skozi odprto okno je Damijan še slišal šepetanje, potem pa je luč ugasnila...

In tisto noč se je Damijan strašno napil.

V obrambo sanjarjenja

X. Y.

ODKAR SE SPOMINJAM, sem vedno rad sanjal odprtih oči. Kot otroku so mi to lastnost skoro da zamerili. Preveč miren sem se jim videl, pretih. Moja stara mati, ki me, dečka, ni mogla trpeti—morda prav zaradi te lastnosti?—je trdila, da sem bil 'mrtev' in 'len.' In če je le mogla, me je z vščipcem, sunkom s koščeno pestjo ali lasanjem zbudila iz mojega 'mrtvila'...

Saj na oko sem bil res izredno miren deček. Najrajši sem čepel v kakem kotu, čital

knjigo in sanjal. Toda 'mrtev' nisem bil! Kaj še! Bil sem živ in razgiban da le kaj! In medtem ko so oni okrog mene tonili v sivi enoličnosti vsakdanjosti, sem jaz prepotoval svetove sedanjosti, preteklosti in bodočnosti. Življenje, ki sem ga živel, je bilo tako pestro in bogato.

Najprej so me sanje zanesle v pravljичni svet vil in škratov, zlatolasih kraljičen in grdih zmajev. Vile so bile moje prijateljice in kakor vitez sv. Jurij sem reševal zaklete kra-

ljične iz krempljev zmajev-ječarjev. Potem me je zaneslo v svet basni in v svet čarovnic. Tiste dni sem marsikatero dekletce rešil iz krempljev hudobnih coprnice? Saj sem bil junak, vitez, ki je bil vedno pripravljen iti v ogenj za nedolžnost in lepoto . . .

Knjige so mi odpirale vrata v vedno nove sanjske dežele. 'Izvoljeno ljudstvo' sem spremljal iz Egipta v Obljubljeno deželo in pozneje v pregnanstvo. Bil sem priča, ko je nad Betlehemom zasijala zvezda-vodnica, ko je nad Kalvarijo zatemnelo solnce, ko je Tit razdejal ponosni tempelj na Zionu ter razkropil judovsko ljudstvo kakor jastreb piščance. Videl sem, kako je Savel postal Pavel in ponesele betlehemske plamenice v cesarski Rim. In s prvimi kristjani sem v katakombah iskal zavetje, stal med neustrašenimi mučenci, ko so spustili leve na nje. Naposled sem bil priča, ko je Konstantin v Rimu vstoličil novo svetovno silo—papeštvo.

Sanje imajo magično moč. Časa ne pozna, jo in izraz 'nemogoče' jim je tuj. Zadostuje, da si pripravljen, pa te povedajo v sivo davnino prazgodovine in potem skozi vso zgodovino v daljnjo bodočnost. Meni so omogočile, da sem živel v vseh dobah preteklosti, v sedanosti in v bodočnosti. Iz sive pradaevine sem spremljal človeka na njegovi težavni poti navzgor—proti soncu. Z njim sem živel v drevesnih vrhovih in v skalnih votlinah, se klanjal soncu in trepetal pred strelo in divjo zverino. Bil sem z njim, ko se je naselil ob Tigrisu in Evfratu, ob Nilu, ob Gangesu, na polotokih južne in južno vzhodne Evrope—vedno sem bil z njim. Tudi na Ljubljanskem barju sem nekoč živel, v koči na koleh, zabitih v blatno dno jezera, ki ga ni več.

Punske vojne so mi znane; boril sem se v njih. Bil sem s Hanibalom, ko je prekoračil Alpe, bil sem z njim pri Tranzimenskem jezeru, pri Kanah in bil sem z njim, ko je, begunec, vzel strup. Videl sem tudi razdejanje Kartage. Bil sem s Cezarjem ob Renu, v Mali Aziji, pri Kleopatri; in videl sem ga umreti od Brutusove roke. In potem sem bil pri Brutusu do njegovega žalostnega konca. Bil sem s Spartakom in njegovimi legijami sužnjev, videl sem propad Rima, bil priča, ko je škof Theofilus uničil največjo tedanjo zakladnico znanja, Serapion v Aleksandriji, in kako je ponoreli menih Ciril s pomočjo podivjane drhali

kruto umoril učeno in lepo Hipatijo, hčer matematika Theona. Bil sem tam, ko je slovanski val butal ob Bizanc, s Cirilom in Metodom sem bil v Moraviji, bežal sem pred tartarskim navalom in se mu upiral, bil sem s Poljaki, ko so odbijali napade nemških križarjev, s Srbi na Kosovskem polju, s Čehi na Beli gori, pri Husovi grmadi, s Trubarjem, s senjskimi Uskoki v njihovih bojih z Benetkami, pri napadu na Bastiljo, na dunajskih barikadah iz l. 1948, in na petrograjskih ulicah 9. novembra 1905. Udeležil sem se vseh vojn v zgodovini. Bil sem z Vikingi, ko so pristali na obali Severne Amerike, in pozneje s Kolumbom, Kortezom in Pisarom. In z Magellanom in Cookom sem objadral naš planet, bil sem z Amundsenom in Nansenom in drugimi na obeh tečajih, živel sem na vseh petih kontinentih, v vseh deželah in med vsemi ljudstvi. Bil sem 'divjak' in 'civiliziranec,' lovec in poljedelec, vojak in mislec, gusar in hajduk, reformator in upornik, pomorščak in raziskovalec tujih krajev, trubadur in umetnik, sploh vse, kar si morete misliti. In kar sem že bil, takšen sem vedno živel z ljudmi vsake posamezne dobe, se z njimi vred radoval ali žalostil, smejal ali vzdihoval, ljubil ali sovražil, kakor so že narokovale razmere in čustva. Vesel sem bil betlehemskega dogodka in radoval sem se, ko sem videl Učenika iz Nazareta jezdit po jeruzalemskim ulicah, pozdravljanega kot kralja; in žalosten, ko so ga križali. Pri gradnji piramid sem klel in se upiral, kajti bil sem suženj, ki ni štel nič. Toda dovolj tega naštevanja! Saj bi moral spisati debele knjige, če bi hotel opisati vse! In tega ne nameravam.

Na tej dolgi poti, ki sem jo pravkar opisal, sem videl mnogo lepega in mnogo grdega, okusil mnogo sladkega in dosti grenkega. Spoznal sem pa predvsem to, da je lepo nad gradim, dobro nad slabim, pravičnost nad krivičnostjo. Spoznal sem, da ni vredno živeti, ako se ne živi za svobodo in pravičnost in za vse, kar je lepega in dobrega. Le za te stvari je vredno živeti in, če treba, tudi umreti. In ker sem prišel do tega spoznanja, mislim, da ni slabo biti 'sanjač.' Jaz sem bil 'sanjač' v otroških in mladeniških letih in sem še vedno. Razlika je v tem, da zdaj bolj pogosto sanjam, kakšni bomo ljudje nekoč, ko se bomo iz izkušenj preteklosti začeli resno učiti.

Toda večina ljudi tega še ne razume.

Zlasti pa ne morejo razumeti izrednega pomena 'sanj' za otroke, dasi so bili nekoč sami otroci in so se sprehajali po deželi sanj, kjer je vse mogoče. In če otrok zaupa odraslemu del svojih sanj, se mu odrasli posmehuje: "Bedaček, to je nemogoče!"

Tako je tudi meni vrgel v ušesa neki Dolenjec, s katerim sva bila skupaj v bolnišnici.

Mož je staknil mojo beležnico, v katero sem si zapisal: "Ne pozabite: ko bom velik, si bom kupil jadnico s tremi jambori!" On in še drugi so se mi posmehovali. "Moliti bi se učil, namesto da pišeš budalosti!" Jaz sem jih pa pomilovalno pogledal: "In vendar bom imel svojo lastno jadnico! . . ." Tedaj namreč še nisem vedel, da sem jih že imel mnogo . . .

Obramba Sevastopola

JOŽE ŠIRCL

ŠESTEKA JULIJA t. l. je bila poslana v svet vest, da je bil ubit v bojih tekom obleganja Sevastopola svetovno znani ruski pisatelj, dramatik in vojni poročevalec Evgen Petrov. Petrov je bil eden najbolj odličnih sovjetskih mladih literatov. Zlasti je znano njegovo delo "Zlato tele," ki je bilo prevedeno v angleščino. To delo, ki sta ga spisala skupaj s pisateljem Ilijo Ilfom, je sijajna satira na račun birokracije.

Petrovu je bilo komaj štirideset let, ko je padel na bojnem polju. Njegovo zadnje poročilo o bojih za Sevastopol je bilo napisano 27. junija, devet dni pred njegovo smrtjo. To poročilo se v slovenskem prevodu glasi:

Pred dvajsetimi dnevi so Nemci začeli silovito napadati Sevastopol. Od tedaj je bitka vsak trenutek srditejša. Tako strašnega in silnega navala ni še občutilo nobeno mesto v zgodovini vojn. Vsaka ped zemlje, ki jo branijo sovjetski vojaki in mornarji, je v plamenih. Ta bitka sploh ne pozna zaledja, temveč samo bojišče. Nemški bombniki zmečejo vsak dan ogromne tovore bomb na bojno črto in vsak dan nas znova napadajo sveže sovražnikove čete, v prepričanju, da so njihovi bombniki in topovi nas vse pokončali in da ne bodo več naleteli na odpor. Toda sleherni dan najde na straži sovjetske brambovce, ki vračajo sovražniku bombo za bombo, ogenj za ogenj, smrt za smrt.

Sevastopol s svojimi duhtečimi akacijami, kostanjevimi drevoredi in številnimi parki je zdaj kup razvalin.

Toda neki drug in bolj važen Sevastopol še vedno stoji — moč in junaštvo rdeče ar-

made in mornarice ni zlomljena! Moč naše borbe je v pogumu, junaštvu, požrtovalnosti in spretnosti. Sevastopolski brambovci se znajo bojevati. Malokateri mornariški veščak bi mogel prej verjeti, da je mogoče, da bi bojna ladja pripeljala v pristanišče svoj tovor, orožje, vojaštvo in strelivo, vse to iztovorila v dveh urah in istočasno vkrcala ranjence in begunce ter obenem s svojimi topovi obstreljevala sovražnikove položaje in tako pomagala bojnim tovarišem na bojišču okrog mesta. Tu se je to zgodilo.

Kdo bi mogel verjeti, da je bil ubit v Sevastopolu samo en človek in nihče ranjen v teku sto nemških zračnih napadov, ko je bilo vrženih na mesto nad 800 ton bomb? In vendar je to resnica! Prebivalci mesta so tako dobro zavarovani pod zemljo in se bojujejo s tako spretnostjo, da jim sovražne bombe ne morejo do živnega. Tekom prvega tedna v juniju so vrgli Nemci na mesto devet tisoč bomb, pri čemur niso vštete mine in šrapnele! Glavna obrambna črta je bila celo huje bombardirana. Jaz ne vem točnega števila bomb in šrapnel, ki so padle na utrdbe in na mesto v teku dvajsetdnevnega obleganja. Toda borba je z vsakim trenutkom ogorčenejša in napadi so z vsakim dnevom silnejši.

Nemci so primorani, pisati o nepremagljivosti trdnjave Sevastopol. Ampak oni ne občudujejo poguma nasprotnika. Takega čuta naciji sploh nimajo. To je zgolj prozorna fašistična propaganda. Če bo Sevastopol padel, bodo trobili vsemu svetu v ušesa: "Nepremagljivo trdnjavo smo zavzeli!" Če se pa njihov napad izjalovi, če mesta ne bodo mogli zavzeti,

bodo pa rekli: "Saj smo vam povedali, da je ta trdnjava nepremagljiva..."

Dejstvo je, da ni bil Sevastopol nikdar trdnjava, le пристаниšče je bilo zavarovano. Vse današnje utrdbe so bile zgrajene z nepopisno naglico tekom vojne. Skozi dobo osmih mesecev so bili Nemci mnogokrat tepeni v bližini Sevastopola. Njihove izgube so bile vedno petkrat višje od naših. In Nemce silno vznemirja in jezi, ker so morali že doslej plačati za Sevastopol mnogo višjo ceno, kakor se jim je videl vreden.

Vsak nadaljnji dan obrambe Sevastopola pomeni krčenje udarne sile nemške armade in korak v pogubo, kajti nemške izgube so tako ogromne, da jih bodo morali prej ali slej občutiti.

Naciji napadajo Sevastopol že dvajset dni in vsak dan se lahko primerja letu. Tisoč nem-

ških letal in deset izbranih divizij s težkim topništvom napada mesto z nepopisno besnostjo, vzlic temu se mi še vedno borimo, čeprav to ne soglaša z vojaškimi teorijami in skušnjami. Že samo dejstvo, da je Sevastopol vzdržal dvajsetdnevno oblego pomeni največji obrambni uspeh v zgodovini vseh časov in narodov. In mi se še vedno borimo, čeprav se zmanjšuje možnost, da bi bilo mogoče mesto rešiti. Vprašajte mornarja naše črnomoške vojne mornarice, ali bo Sevastopol vzdržal oblego, pa pogumno odgovori: "To ni važno, mi ga branimo." Ti junaki se ne vprašajo, kako dolgo, niti, ali bo mesto vzdržalo oblego. Naši brambovci imajo pred očmi samo en smoter — obrambo. Naši mornarji ne mislijo na svojo varnost, kadar se bore s pogubnim morskim viharjem, temveč samo na to, kako bi rešili svojo ladjo preteče pogube.

Samotar Janko

I. J.

(Nadaljevanje)

LJUDJE PA NISO razumeli mladega pevca, niso slutili njegove bolečine, niso mogli in marali videti izvora njegovemu razočaranju in trpkim dvomom. "Preveč žalostno poje!" so govorili ter si mašili ušesa. "Kdo bi poslušal to cmeravo ihtenje!"

Mladi pevec je potoval dalje od vasi do vasi in od trga do trga in povsod je moral peti, toda ljudem njegova pesem ni ugajala; preveč žalosti, razočaranja in dvoma je bilo v nji in nič poskočne radosti in neizčrpnega, slepega upanja, ki ljudem tako ugaja. Le redkokdaj je naletel na dovetno dušo, v kateri je njegova pesem našla ugoden odmev in trohico razumevanja.

Ob tretji obletnici svojega prvega velikega razočaranja pa je srečal Janko ljubko, temnooko črnolasko Miro, čije topli, božajoči pogledi so tako čudežno vplivali na njegovo ranjeno srce, da je v njeni bližini čisto pozabil svojo nesrečo, Rožo in njeno grdo nezvestobo in da se je imel za najbolj srečnega človeka pod soncem, ko ji je smel reči: ženičica moja!

Le prekmalu pa je moral Janko spoznati, da je sreča čudno muhasta stvar, prav tako

boleča kot božajoča in prav tako grenka kot sladka.

Ni bil še dolgo poročen, ko so začele kapati v kupo njegove sreče prve kaplje grenkobe in rastočega razočaranja.

Prva kaplja grenkobe je prišla od zavistnih ljudi. Mirini starši so bili bogati, njena dota velika, zato so zlobneži namigovali, češ, z njeno doto se je poročil ta nepridiprav, pridanič in nemanič, ne z njo.

Drugo kapljo grenkega strupa so mu pripravili Mirini starši, bratje in sestre, vsi podjetni in praktični ljudje, ki so ga sovražili zato, ker je bil drugačen, ker je živel drugačno, globokejšo življenje kot oni. Da ni za nobeno rabo, so se jezili ter ga sovražno pogledovali, kakor nadležnega pritepenega berača. Samo brenkal da bi in pel, za pošteno delo da nima smisla. In tako dalje.

Pesem mladega pevca je zopet postala otožna. Ne sovražite me, je prosila, saj vam vendar nisem storil nobenega zla. Vsaj strpnost bodite, če že ne morete biti dobri z menoj. Z ljubeznijo vam bom poplačal sleherni dobroto, ki mi jo boste izkazali. Toda zaman njegove

prošnje: oni so jim zaprli svoja ušesa, kajti sovražili so ga, ker jim ni bil podoben.

Najbolj pa ga je razočarala Mira sama: tudi ona ga ni razumela. Ko je s trpkostjo v glasu pel o razočaranju, s katerim življenje biča ubogo človeško bitje in o dvomih, ki so se zavrtali v njegovo dušo, ga je ljubosumno pogledala ter mu ujedljivo očitala, da je več ne ljubi, da ji je nezvest in množino podobnih grehov, kakršne si izmišljajo ljubosumne žene brez duše. In ko ji je poskušal pokazati vzrok svojega razočaranja, ga ni razumela, temveč mu zafrknila pod nos, da je vse skupaj plod njegove domišljije, ki jo je zastrupilo brezdele in lenarjenje. Kakega koristnega dela naj bi se polotil, pa bi ga kmalu minula njegova cmeravnost!

Ali dragica, slavcu je vendar namenjeno, da poje, je trpko ugovarjal mladi pevec. Tudi slavec in njegovo petje sta koristna in potrebna življenju.

Bedaček, ti vendar nisi slavec, ptič! se mu je v odgovor zasmejala žena ter ga poljubila kakor mati svojega naivnega otroka.

Janko se je trpko zasmel. Joj, kolikšen bedak je bil, ko je bil uzrl v nji sorodno dušo ter verjel, da je bil našel v nji nekaj, o čemur je bil sanjal vsa svoja mladeniška leta! Ona mu je vendar popolen tujec, kakor on nji! Takšna ironija!

Mladi pevec je postal mrk in redkobeseden, strune njegove kitare je začel pokrivati prah, tudi zlate strune v njegovem čistem grlu so utihnile. Ali jim je s tem ustregel? Kaj še! Zdaj celo za brenkanje in petje ni več! so se spotikali obenj. Zdaj res ni več za nobeno rabo.

Da jim zaveže jezike, je Janko sklenil poskusiti, da postane njim podoben praktičen človek: postal je trgovski potnik. Kot tak je prišel nekoč v oddaljeno mesto, kjer je srečal Ljubico, ženo trgovca, s katerim je imel poslovne opravke.

Ljubica je bila mlada in lepa. Imela je mladostno svež ljubek obraz, ki ga je obkrožalo bogastvo težkih vzvalovljenih kostanjevjavih las, in mehke rjave oči, ki so se zdele čudovito razumne. Njen glas je bil žametno mehak in nekoliko zamolkel, da se je slišal kot oddaljeno golčanje zaljubljenih grlice. Te njene oči in ta njen glas so mladega pevca tako očarali, da je tisti večer na vrtu trgov-

čeve vile prvič po dolgem času zopet zabrenkal na strune kitare ter zapel. Toda njegova pesem, izprva radostna vsled nepričakovane prijetnega srečanja z Ljubico, je kmalu začela postajati otožna ter izzvenevati jedko grenkobo razočaranja in trpko nezaupanje; in ni je še odpel do polovice, ko je njegovo petje utihnilo kot bi odsekal; utrujeno, mračno zamišljeno se je pevec zazrl pred se v večerni mrak.

Ljubica je prva prekinila gluho tišino nastalega molka, ki ga je motilo zgolj šušljanje večerne sape.

"Ali nisi srečen, Janko?"

"Srečen?" Pevec se je trpko nasmehnil. "Dvakrat v svojem življenju sem mislil, da sem držal v rokah srečo, o kateri sem sanjal odkar pomnim, a obakrat se je izkazalo, da sem držal v rokah zgolj mavričast mehurček iz milnice, ki se je le prekmalu razplahnil v nič in pustil za seboj samo brezupno praznoto . . . Ko bi bil človek lahko tako praktičen, da bi se zadovoljil s takimi bleščečimi mehurčki in s pisanimi kamenčki, se sprijaznil z usodo, kakršna je . . . potem bi nemara lahko bil celo srečen . . . A kaj, ko se pa človek nikakor ne more sprijazniti s tem, kar je, temveč se brez oddiha lovi za nečim, kar je bil videl v sanjah, kar najdeš samo v sanjah . . ."

"Res je tako," mu je pritrdila Ljubica in iz njenega mehko golčajočega glasu sta zazvenela razočaranje in upanje obenem. "Tudi mene je ogoljufalo . . ."

In Janko, ki je mislil, da ga Ljubica razume in da je prav tako in prav zato nesrečna kot on, ji je odkril svojo dušo ter ji zaupal svojo bol.

V Ljubinčinih mehkih rjavih očeh so zablaščale solze.

"Siromak!" se je sočutno sklonila k njemu, se rahlo dotaknila njegovih lic s svojimi belimi rokami ter z drhčočo nežnostjo pritisnila svoje sočne ustnice k njegovemu licu. "Da si moj, bi ti ne bilo treba trpeti takih bolečin . . ."

Janko ji je vse verjel, ji verjel celo več kakor je rekla, in tako se je zgodilo, da se je pevec tretjič zaljubil in verjel, da je srečal tisto sanjsko devo, ki ga razume in prav zato tudi ljubi ter mu prinaša srečo, katero je do tlej zaman iskal širom pisanega sveta.

Toda tudi to pot se je bil ogoljufal. Ko

se je nekaj tednov pozneje poslavljal od nje, je odhajal razočaran, kajti spoznal je bil, da se je bil motil tudi o nji: Ljubica je bila videla v njem zgolj krepkega, zdravega samca, nič več. Vse drugo, kar si je bil mislil o nji, je bila pač samo nova prevara. In Janko se je vrnil s potovanja mrk, razočaran in molčeč, kakršen je bil odšel od doma.

Dnevi, tedni in meseci so se drug za drugim pomikali iz sedanjosti v preteklost, prehitro za nekatere ljudi, a prepočasi za Janka, ki se je še vedno trudil postati praktičen človek, vsled česar so ga ženini sorodniki začeli prijaznejše gledati, češ, vendar je za neko rabo! Ali Janku, ki je bil rojen, da bi pel, se je to praktično uporabljanje njegovih zmožnosti čezdalje bolj upiralo, svoj novi posel je vsak dan bolj sovražil, obenem pa je začel mrziti tudi ljudi okoli sebe, ki ga niso mogli in hoteli razumeti, ki jim je bil tujec in ki so bili njemu odvrtni tujci. Začel se je izogibati vsem, tudi ženi, ki mu je vsled tega očitnega odtujevanja začela prirejati zoprne domače prizore. S tem je dosegla, da je Janko še bolj zanemarjal dom in njo ter se dan za dnevom potikal po gozdu, iščeč uteho v samotni.

Tiste dni se je Janko spoznal z Drago, ženo premožnega veleposestnika, drobno srčkano žensko stvarico, ki je umela tako toplo pogledati s svojimi sivimi očmi ter se znala tako ljubko smehljati, da se je takoj priljubila vsakemu človeku, ki je z njo prišel v dotiko. Svojega moža Draga ni ljubila; prileten je že bil, njegov obraz je bil razjeden od koz in razumevanje je imel le za praktične reči, ki so prinašale gmotno korist, toda tudi sovražila ga ni, ker je bil dobrodušen človek, dober z njo in vzlic svoji praktičnosti vedno pripravljen ustreči njenim nepraktičnim ženskim muham.

Janko in Draga sta se brž spoprijateljila in ni jima vzelo dolgo, da sta bila preko ušes zaljubljenata drug v drugega. Mladega pevca je nova ljubezen silno osrečila, saj je bil prepričan, da je končno našel žensko dušo, ki ga razume, ki ga ljubi zaradi tega, kar je v njem. In zdelo se je, da se ni motil.

"Dragi, zabrenkaj na strune in zapoj," ga je ljubeznivo nagovarjala med odmori, ki so sledili nežnostrastnim ljubezenskim izlivom. "Naj kramarji trgujejo, kmetje kmetujejo in kovači kujejo železo, a ti poj, kajti za to si bil

rojen, ljubček moj! Poj o ljubezni, ki edina lahko osreči človeka ter ga napravi dovzetnega za dobro, poj o lepoti, ki je v ljubezni in ki je višek vse lepote. Poj, ljubljeni!"

In Janko je poiskal zaprašeno kitaro, njegovi prsti so se zopet začeli dotikati strun in iz grla mu je vrela pesem za pesmijo, vse izzvenevajoče ljubezen, solnce in cvetje, da so se ljudje zavzeto čudili, odkod ta nenadna sprememba, odkod te prelepe pesmi, ki so jim prodirale v duše ter se rahlo dotikale njihovih src.

Toda ljudje so tudi hudobni: vidijo nekaj lepega, in že jim hodi na misel blato. Ni vzelo dolgo časa in že so si začeli skrivnostno namigovali: Draga... Pri tem so se drug drugemu pomenljivo smehljali in vsak smehljaj je bil obrobjen z blatom...

Na mlada zaljubljenca se je začela vsipati umazana ploha iz ust ljudi, ki so ju vzeli na piko predvsem zato, ker sta zagrešila nekaj, česar si sami upali zagrešiti, pa če bi jih še bolj mikalo. Takšna grehota! so vzklikali z narejeno ogorčenostjo, dasi so si v srcu želeli, da bi tudi njihova pleča težile prav takšne sladke pregrehe. Pohujšanje je prišlo med nas!

In kakor je v takih slučajih navada, so imeli moški ostrejšje besede za grešnika, dočim so ga ženska pomilovale, češ, zapeljala ga je prešestnica, nečistnica! (Iz mnogih je govorila zavist: same bi bile rade v njeni pregrešni koži...)

Ko mu je prišlo na ušesa, da njuna skrivnost ni več skrivnost, temveč predmet hudobnega, umazanega obregovanja, se je Janko vznemirjal in užalostil. Zakaj ju ne puste v miru? Ali res ne morejo trpeti ničesar lepega in čistega, ali res ne morejo živeti drugače, kakor da brž umažejo vsako čisto stvar? Zakaj so tako hudobni? Saj jim on in njegova ljubljenska nista nikdar storila nič žalega! Hudobni svet! Tako dolgo je iskal njo, ki ga je imela osrečiti, in jedva jo je bil našel, že so mu začeli greniti srečo! O, hudobneži! da bi padla na nje silna gora ter jih pokrila z vsemi njihovimi grdimi mislimi vred!

Draga pa stvari ni vzela tako resno. "Ah, ljudje so že taki, da jim ne da žilica miru, če vidijo, da je nekdo srečen," se je prezirljivo nasmehnila, češ, nevoščljivi so jima, zato ju vlačijo čez zobe. Naj le brusijo grde jezike, saj

nimajo, kar bi radi imeli, ona pa ima, kar si je tako dolgo želela: ljubimca svojih sanj...

V Jankovi glavi se je začelo neprijetno daniti: ali zopet stoji pred novim razočaranjem?

Neurje slabega ljudskega mnenja ga je prignalo že skoro v obup. Tega ni mogel več prenašati, da bi umazana usta bruhala hinavsko ogorčenje in blato na njegovo dobro, čisto Drago. Toda kaj storiti? Da umazanih jezikov ne ukroti, tudi če bi jih z žebli pribil ob tla, je vedel.

Nekega večera, ko je zamišljeno stopal navzgor po položnem griču proti domu svoje ljubice, se mu je nenadoma posvetilo v glavi: proč pojmeta, proč odtod, tja med domače gore in gozdove, kjer bosta lahko nemoteno uživala sladko srečo ljubezni. Dovolj je že tega življenja med nerazumevajočimi tuji in skrajni čas je, da se rešita okov življenja, za kakršno nista bila rojena!

A senčna lopa, v kateri sta se navadno sestajala mlada zaljubljenca, je bila še prazna in po vrtu so se sprehajale samo nočne sence. To je bilo vzrok, da se je kdove odkod priklatala v ljubimčevo dušo zla slutnja, ki je govorila o nevarnosti, o nesreči: pred nekaj dnevi, ko je bila proti svoji navadi otožno razpoložena, je Draga na glas sanjala, kako da bi bilo prijetno počivati na dnu zelene reke, ki se neslišno vali med zelenimi travniki in šepetajočim gozdom v dolini. Kakor da bi ga bil pičil modras, je Janko planil preko žive meje, ki je obkrožala trgovčev vrt, ter stekel navzdol po griču proti reki.

Na travniku pri reki se je pasla družinica vitkonogih srn, nekje v gozdu je zategnjeno ukala sova, toda o kakem človeškem bitju ni bilo nobenega sledu. Ali je Draga že utočila v svojem mokrem grobu?

Pevčevo srce je stisnila mrzla groza.

Tedaj je zadonela v noč nežnostrastna pesem zaljubljene žene, ki pričakuje sestanka s svojim ljubim: pevka je bila Draga.

Janko je posluhnil, od srca se mu je odvalil težki, nevidni kamen pravkaršnje bojazni in groze, obenem pa mu je zatrepetal okrog ustnic trpek nasmeh.

Ali je bil neumen! Tako nepotrebna bojazen! Draga—pa grob v zeleni reki! Kaj ne vidi še, da to, kar njemu prizadeva pekoče bolečine, nje niti ne gane, jo navdaja kvečje-

mu s prezirom do ljudi in uporno lahkomišelnostjo?

Janko se je napotil nazaj na grič, toda korak mu je bil težek, kajti nekaj v njem mu je šepetajoč pravilo, da ga čaka na vrtu vrh griča veliko razočaranje. In ni se mu lagal ta notranji glas!

“Jaz da bi zapustila svoj topli, udoben dom ter šla s teboj?” se mu je Draga zasmejala v ušesa, kakor da ji je bil povedal nekaj neizrekljivo smešnega. “Da bi se zakopala s teboj v tisto samoto med gorami, odkoder si prišel? Ah, moj sanjarček, kakšne ideje se rode v tvoji mladi glavi! . . . Pastirska koča v samoti nekje med gorami in gozdovi, krotke ovčice, slavec v grmovju, jaz pri sajastem ognjišču in ti pri meni . . . ah, resnično ljubka slika, na steni moje spalnice bi mi prav ugažala . . . Srčkana ideja, ljubček moj! Kadar bo prišel mimo kak popotni slikar, mu bom naročila, da mi napravi tako sliko . . . Toda da bi šla s teboj? Ah, ljubček, kani se vendar takih otroških sanj in bodi zadovoljen, da lahko uživaš ljubezen in njeno lepoto pri meni . . . Kaj bi si trafil glavo zaradi teh ubogih ljudi, ki niso srečni, če nekomu ne kalijo njegove sreče! Pozabi, ljubček, njihove marnje in živi zame in za najino ljubezen . . .”

Mlademu pevcu je bilo, kakor da bi nenadoma zazijala pred njim strahotna praznina, ki preti vse pogoltniti. Zaman se je Draga nežnostrastno privijala k njemu kot ljubezniva mačica, zaman ga je obsipala z žgočimi poljubi; občutek, da je bil zopet ogoljufan in vržen v brezno razočaranja, ga je bil vsega prevzel in vsa Dragina ljubezenska umetnost je bila zaman: molče se ji je Janko izvil iz toplega objema ter se liki mesečnik opotekel preko vrta in po griču navzdol proti sivi cesti.

Draga je začudeno strmela za njim.

“Ubogi sanjarček! Še konec ga bo zaradi teh otroških razočaranj . . .”

Šele na cesti se je razočarani pevec ustavil. Kam zdaj? —

Ali naj se vrne k Miri, se spravi z njo ter postane med praktičnimi ljudmi praktičen človek, eden izmed njih, spoštovan, ugleden kramar, ki bo smel imeti, kar sanjavi trubadur ne sme imeti: tudi lepo ljubico?

Ne, ne! je zavpilo v njem z vso silo. Ti nisi bil rojen za tako življenje!

Kam torej? —

Tedaj je uzrl nekje v sivi daljavi prijazno dolino sredi gozdov in gora, na robu doline koč iz smrekovih brun, na njenem pragu pa zalo mladenko pšeničnozlatih las in krotkih sinjih oči, ki so otožno koprnele v sivo daljo za gozdovi in gorami.

Nada! Mala pastarica Nada, ki se je v tistih davnih časih (kako razočaranja raztegnjejo čas!) ko je bil še sam pastir, tolikokrat skrivaj prikradla k njemu ter ga zamaknjeno poslušala, ko je pojoč tekmoval s slavcem in škrjancem! Kako to, da vsa ta leta, odkar bega po svetu za senco neke namišljene sreče, ni nikdar pomislil na njo?

Nada! Doma ga čaka, on jo pa išče širom pisanega sveta! Koliko razočaranja in grenkobe bi si bil prihranil, da je ostal doma... Človek je res čudno, nerazumljivo bitje: v deveti deželi išče nekaj, kar ima doma pred pragom in česar niti v devet in devetdeseti deželi ne more najti...

Toda zaman je napravil razočarani pevec dolgo pot iz širokega sveta v domači kraj med gorami in gozdovi: ko se je bil mudil v tu-

jem svetu, je šla preko domačih polj in pašnikov sovražna vojska, ki je pustila za seboj zgolj strahoto smrti in razdejanja!...

Utrujen in zbit, kot da bi bil pravkar snet s križa, se je Janko uničen sesedel na obžgane razvaline svoje rodne kočice ter se turobno nasmehnil. Takšna ironija! V svet je bil šel iskat nekaj, kar ga je čakalo doma in kar mu je medtem, ko je bil taval po širnem svetu, vzel pogubni vihar!...

Visoko pod nebom je zažgolel škrjanček, kakor da bi hotel opozoriti svojega nekdanjega tekmeča, da bo treba pljuniti v roke ter spraviti stvari v nekakšen red.

Janko se je trpko nasmehnil ter prikimal z utrujeno, od razočaranja in grenkobe razboleno glavo: Da, da, treba bo, treba bo... ampak tekmovala ne bova nikoli več...

In nista.

Nekdanji sanjavi trubadur je namreč postal samotarski filozof, ki je v svoji samoti skušal priti do dna zamotanemu vprašanju: človeka in človeškega hotenja...

(Konec)

ZDRAVILNA MOČ ČEBULE

Skrivnostne moči nekaterim tako zoprne čebule pač ljudje premalo cenijo. Stari vrači so sicer poznali zdravilno moč čebule, apostoli moderne prehrane so ji pa šele prav kasno priznali važno mesto, ki ji po vsej pravici gre. Resnica je, da vsrka čebula vse nepotrebne in škodljive snovi v telesu, da čisti želodec in črevesje in skrbi za pravilno izločanje prebavljenih jedi. Poleg tega pa dovaja telesu skoraj vse vitamine in ima toliko lužnih snovi, da v precejšnji meri razkroje organske kisline, ki se tvorijo od kruha, mesa, rezancev, kaše in sličnih jedi, hkratu pa čebula prepreči prekrvanje krvi.

Zdravilna moč čebule je vsestranska. Njen sok hladi in razkuži vneto kožo po piku žuželk. Tudi kašelj, hripavost in prehlad zdravimo s čebulnim sirupom, kadar nam pa votel zob nagaja, ni uspešnejšega zdravila od koničasto pristrženega kosa čebule, ki ga porinemo v votlino. Za bolne ledvice je čebulno zdravljenje najprimernejše. Ječmen na očesu takoj izgine, pa se tudi na znotraj ne ognoji, če položimo nanj kos sveže čebule. Narezana čebula, zavita v robec, ki ga ovijemo okrog vratu, je priznana sredstvo za nespečnost, če pa položimo čebulo na tilnik, ustavimo takoj krvavitev v nosu. Tudi bradavice odpravimo, če jih prav pogosto natremo s čebulo. Še nedozorelo gnojenje preneha ali se pa odpre, če polagamo nanj prekuhano čebulo. Šumenje v ušesih preneha, če si jih zamašimo z vato, ki smo nanjo kanili nekaj kapljic čebulovega soka. Tudi kurjih oči se znebimo, če polagamo čebulo nanje. Sicer pa ni nič manj važno uživanje sirove čebule pri motnjah srca, jeter in ledvic. Že stari narodi so se z uživanjem čebule obvarovali pogubonosne kolere, tifusa in griže.

Začinjajmo torej jedi obilno s čebulo, bodisi s prepraženo, bodisi s sirovo!

IZKAZ članarine Cankarjevi ustanovi in prispevkov v tiskovni fond Cankarjevega glasnika

Prispevali od 10. februarja 1942 do 30. junija 1942:

Društ. Cleveland, št. 126 SNPJ, Cleveland, O.	\$ 12.00
Društ. Vodnikov Venec, št. 147 SNPJ, Cleveland, O.	12.00
Društ. V boj, št. 53 SNPJ, Cleveland, O.	5.00
Društ. Mir, št. 142 SNPJ, Cleveland, O.	3.00
Slovenski Soc. Klub, št. 49 JSZ	6.00
Ivan Molek, urednik Prosvete, Chicago, Ill.	10.00
Neimenovan	5.00
Neimenovan	5.00
Neimenovan	5.00
Prijatelj Ustanove	5.00
Prijatelj Ustanove	2.00
Joseph Kodrich, Cleveland, O.	2.50
Društ. Zavedni Sosedje, št. 158 SNPJ, Cleveland, O.	2.00
Joseph Globokar, Cleveland, O.	2.00
Mrs. Anna Švigelj	2.00
Andrew Gorjanc, Chardon, O.	2.00
Mrs. Bizjak, Cleveland, O. (West Park)	2.00
Zakonca Zafred, E. 185 St., Cleveland, O.	2.00
Jennie Dagarin, Cleveland, O.	2.00
Jennie Kramar, Cleveland, O.	2.00
Anton Shular, Arma, Kansas	5.00
Louis Stebaly, Chicago, Ill.	1.00
Fr. Grum, Wyo.	1.00
Jos. Maslo, Cleveland, O.	1.00
Jack Kocjan, Cleveland, O.	1.00
Mrs. Stroj, Indianapolis, Ind., 85c in 35c	1.20
Joseph Irman, Akron, O.	.50
Jos. Godina, Pa.	.50
Lovrenc Bajc, Fairport, O.	.50

Skupaj v tem izkazu \$100.20

Odbor Cankarjeve ustanove in Glasnike se zgoraj omenjenim organizacijam in posameznikom iskreno zahvaljuje. Želeli bi, da bi dobili mnogo posnemalcev.